

Gør en forskel
VIA Pædagoguddannelsen

Nr. 13 juni 2018

VIA University College

PÆDAGOGISK EXTRAKT

TEMA: Æstetikken i pædagogikken

INDHOLD

- 02 Indhold
- 03 Leder
 - Hop op på æstetikens balancebræt
- 04 Redaktørens klumme
 - Del og stjæl

Når kunsten inviteres indenfor

- 05 Æstetiske processer
- 09 "Vi skal tage børnenes perspektiv alvorligt"
- 12 Hvilken kamæleon er du?
- 13 Den generte bog og fantasipillen
- 16 Børnehaven ind i bogen
- 18 Sans og samling

Æstetik på skoleskemaet

- 21 Æstetikken er i vores DNA
- 23 Kreativitet skal trænes som alt andet
- 25 Teater hjælper os til at finde løsninger
- 26 Hverdagsæstetik handler også bare om at tage skoene af

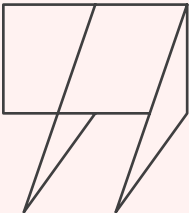
Skrål, sans, mal og dans ... giv æstetikken plads

- 29 Æstetikken tilbage i pædagogikken
- 31 Æstetik er en socialpædagogisk kernekompetence
- 34 Kunstnerhuset Karavana
- 35 Skønne musikalske øjeblikke i børnehaven
- 39 "Og tiden stod stille i to sekunder ..."
- 41 Vi har kun de begrænsninger, vi selv lægger
- 44 Pædagog og hverdagskunstner

Æstetikens plads i pædagoguddannelsen

- 45 Æstetikken er klemmt og næsten glemt i pædagoguddannelsen?
- 47 Studerende står fastere på deres professionelle fødder
- 52 Hvad er en sårbar fortælling?
- 53 Fortællinger fra isbjerget
- 56 Den gode galskab
- 58 Teateret giver mange muligheder for læring

Det er sådan, jeg gør.
Jeg pakker begrænsningerne væk.

41

35

Redaktionsansvarlig
Jeanette Ringgard Svendsen
jesv@via.dk

Layout
Lene Schaarup
lens@via.dk

Illustration
Johanna Thiery Aresvik
johanna.aresvik@gmail.com
Instagram: @johannathieri

Journalist
Hanne Duus
hd@via.dk

Produktion
VIA Kommunikation &
Internationalisering – 2018

ISSN:2246-7920

LEDER

Hop op på æstetikkens balancebræt

At sanse, føle og fornemme. Det er, hvad æstetik handler om. I pædagogisk arbejde har det æstetiske afgørende betydning – både i et udviklende og forebyggende perspektiv. For den enkelte og for fællesskabet.

Men i pædagogisk arbejde kan det indimellem være svært at forene det æstetiske med det etiske. Også selvom intentionen altid er at bygge bro mellem netop det skønne og det gode. Balancen mellem det æstetiske og det etiske er derfor en tilbagevendende udfordring, som hører med til det pædagogiske arbejde. Og balancepunktet er aldrig givet på forhånd. Det er blot op til den enkelte at finde det. For vi ved med sikkerhed, at det er der!

Ude af balance

Den erkendelse bliver smerteligt klar, når vi fx hører misbrugte filmbørn fortælle om overgreb begået af pædagoger – som vi indtil for nylig havde set som store filmskabere. Vi bliver klar over, at den etiske fordring ikke var grundlaget for deres skabende processer. Og, at den professio-

nelle dømmekraft ikke havde ordentlig tag i dem og deres arbejde.

Den tragiske historie kalder derfor på nye refleksioner over, hvordan pædagoger bevæger sig hensigtsmæssigt på æstetikkens balancebræt. For æstetiske læreprocesser skal naturligvis have plads – og handler om fordybelse, mestring og nydelse. Om at bruge sig selv, sin krop og sine sanser til at udtrykke sig på nye måder. Det pædagogiske arbejde skal skabe både rammer og retning for, at det kan ske. Og pædagoger skal være klædt på til at imødekomme særlige målgrupper og skabe stærke indsatser.

Vi kender det allerede fra særlige rum som snoezelrum og sansehaver og særlige indsatser som fx kunstkurser for demente. Æstetikken findes også i hverdagens pædagogiske arbejde med drama, rim og rytmer i dagtilbud. Og den findes, når professionelle kunstnerne, pædagogstuderende og mennesker i udsatte situationer, sammen opbygger styrke gennem dialog, musik

og performances. Fx som vi så det i sidste års VARTEGN for Kulturbymuseet 2017. Et stort anlagt kunstprojekt med VIA i spidsen.

Etiske overvejelser og æstetisk mod

Det æstetiske må altid være til stede i legen og i alle hverdagens pædagogiske aktiviteter. Den professionelle pædagogs dømmekraft kan og vil selvsagt komme på prøve, når de konkrete praktiske og etiske beslutninger skal træffes. Det æstetiske må ikke komme til at fylde for meget – men heller ikke for lidt. Og derfor må pædagogisk arbejde altid søge og opnå balance på æstetikens balancebræt. En balance mellem etiske overvejelser og æstetisk overskud og mod. Jeg håber, at dette nummer af Pædagogisk Extrakt vil give anledning til at tænke over og drøfte, hvordan vi finder denne balance. Så der både i pædagoguddannelsen og i det pædagogiske professionsfelt fortsat kan arbejdes professionelt og etisk med æstetiske indtryk og udtryk.

God læselyst ■

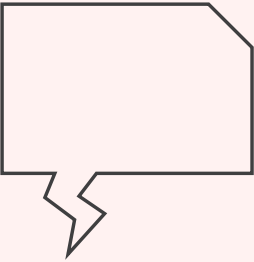

OM

Af Susanne Tellerup
sute@via.dk

Uddannelseschef for
VIA Pædagoguddannelsen

KLUMME

Del og stjæl – tag selv ansvaret og lad æstetikken blomstre

Kaffefilterfavning og kapselind-samling. Modellervoks-manicure og malerier på legepladsens fliser. Det, og mange flere skøre, skæve – og vildt inspirerende påfund, kan du få adgang til, hvis du følger pædagog Kirstine Kirk på Instagram. Og det gør jeg. Ligesom jeg også er ven med Kirstine på Facebook.

Hun er pædagog i børnehaven Guldbryllupsasylet i hjertet af Aarhus – og mor. Og hun deler i en skøn blanding af faglige refleksioner og private oplevelser sin interesse for æstetisk udfoldelse med børn. Hun tager afsæt i den natur og kultur, der findes lige uden for døren og omdanner billige hverdagsmaterialer som kaffefiltre og plast-

flasker til små kunstværker. Sammen med børnene – vel at mærke. Og på deres præmisser.

Profitoptimering truer
I disse år ytrer flere stemmer sig ellers kritisk om æstetik-kens trange kår i pædagogisk arbejde. Lektor på DPU Steen Nepper Larsen kritiserer i bogen 'Æstetikken tilbage i pædago-gikken', som vi anmelder i dette temanummer, annekteringen af det æstetiske til fordel for en 'kognitiv kapitalisme', som han kalder det. Et fokus på profit frem for på vrøvlevers og rund-kredspædagogik.

I tråd med det tager pædagog-studerende Christina Zamora Bugge bladet fra munden, når

hun kritiserer den nye pædagog-uddannelse for at klemme og glemme den æstetiske dimen-sion til fordel for øget akademi-sering. Der er for ringe mulighed for at træne færdigheder i æste-tiske udtryk – drama, guitarspil, billedudtryk, mener hun. Og for ringe forståelse og accept – ikke mindst hos de studerende selv – af æstetikens potentialer og muligheder i pædagogisk sam-menhæng. En katastrofe! under-steger Christina Zamora Bugge.

Sæt i gang
Så ja – æstetikken i pædagogik-ken kan måske nok betragtes som presset. I en tid, hvor det meste skal kunne måles, kræver det i alt fald saglige og stærke argumenter at hævde den

æstetiske oplevelsesret i det pædagogiske arbejde.

Alligevel viser dygtige pædago-ger som Kirstine Kirk, at det er muligt at insistere på æstetik-kens plads i dagligdagens trum-merum. Dette temanummer er således befolket med pædagoger og forskere, der afprøver, udfordrer og udfolder æstetikens væsen. Du kan møde pædagoger, der inviterer kunstnere indenfor eller selv producerer kunstvær-ker, som de inviterer andre til at se og opleve. Du kan læse om pædagoger, der modigt lader sig iagttage, så de sammen med forskere kan indfange essensen af det æstetiske og hjælpes ad med at nuancere og

præcisere sproget om det. Vi kan altså med fordel hente inspiration og viden – ja, *dele og stjæle* hinandens ideer og påfund. For selvom læringsdis-kurser og andre styringsprin-cipper presser æstetikken, så viser dette temanummer, at æstetikken lever og udvikler sig i pædagogikken, når pædagoger selv tager ansvaret for den. Og lader den blomstre ...

Læs med og bliv klogere! ■

OM

Jeanette Svendsen
jesv@via.dk

Lektor på VIA Pædagoguddannelsen
i Horsens og redaktør af
Pædagogisk Extrakt

Følg os også på **Facebook** og **Instagram**

Har du selv en vigtig historie at fortælle, så tøv ikke med at kontakte os!

Glæd dig også til kommende temanumre:

Efterår 2018:
Styring af pædagogers praksis

Forår 2019:
Teknologi – ven eller fjende?

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af Henriette Blomgren, lektor og ph.d. studerende, VIA Pædagoguddannelsen

Æstetiske processer

– skarp sansning og sensitiv samværsmodus

Pædagoger må udvikle et nuanceret sprog for det æstetiske, hvis de skal støtte barnet som æstetisk aktør og bidrage til en faglig debat om æstetik, leg, dannelse og fællesskab. Modsat er der en risiko for, at vi kobler æstetiske processer for ensidigt til læring og mål. Og ikke til noget, der har betydning i sig selv.

Der hamres i kobberplader og klippes i metal-dåser rundt om bordet. Vilde har formet en aflang sølvpapirsform, som hun vikler lillafarvet metaltråd rundt om. Hun sidder dybt opslugt og placerer messingclips på figuren. Systematisk, men fornemmende og følsomt giver hun dem en plads. De bliver til en del af figuren. Suni sidder også ved bordet. Han stryger sit ansigt med en blomsteragtig tingest af guld. Det er hans pædagog, der har lavet den. Sunis øjne er halvt

lukkede, og han er dybt involveret og tilstede i nuet. Han har blomsten med sig videre resten af dagen.

Æstetik er både handling og væren

Scenerne er fra mit feltarbejde i børnehaven Bakketoppen, hvor pædagoger og en kunstner samarbejdede om at facilitere æstetiske processer med materialet metal. Feltarbejdet her og i en anden børnehave udgør de empiriske hjørneste

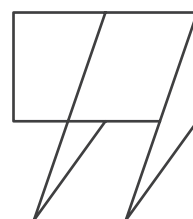
NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

i mit ph.d. projekt *Æstetiske processer i daginstitutioner* – et aktionsforskningsinspireret projekt, hvor pædagoger og kunstnere samarbejder. Et projekt, der bl.a. undersøger, hvordan det æstetiske kan forstås og formuleres i en pædagogisk kontekst.

I projektet og i denne artikel henter jeg inspiration fra filosofisk æstetik og fra børnekulturelle perspektiver, når jeg definerer æstetikbegrebet. I modsætning til en – i pædago-

gisk sammenhæng – traditionel forståelse af det æstetiske som form, sanser, mediering og æstetiske læreprocesser, som vi fx finder den hos Bennye Austrup og Merete Sørensen (2006), så vælger jeg her at argumentere for æstetik som en sensitiv og selvstændig erfarings- og erkendelsesform på højde med den rationelle. Æstetikken rummer som den sensitive erfaring- og erkendelse således både et *handle-* og et *værensmodus*.

Det sensitive er noget, der ikke kun er sanseligt, men også følelsesmæssigt, **det vil sige udsprunget af et konglomerat af følelse, fornemmelse og anelse.**

Æstetik som sensitiv erfaring og skarp sansning

Den tyske filosof Alexander Gottlieb Baumgarten (1714-1762), der har rødder i den filosofiske æstetik, ser æstetik som en sensitiv erfaring og erkendelse. For to hundrede år siden gjorde Baumgarten opmærksom på den sensitive indgang til viden og fremhæver, at det sensitive netop ikke er lig med det sanselige. Det rummer noget mere. Den danske professor Dorthe Jørgensen, Aarhus Universitet, indkredser med samme afsæt som Baumgarten

– men i en nutidig forståelse – det særlige sensitive i sin bog *Den skønne tænkning*: Det sensitive er, forklarer hun "... noget, der ikke kun er sanseligt, men også følelsesmæssigt, dvs. udsprunget af et konglomerat af følelse, fornemmelse og anelse" (Jørgensen, 2014, 108). Jørgensen præciserer det sanselige med begrebet *skærpet følsomhed*. En betegnelse, der understøtter Baumgartens forståelse af æstetikken som *skarp sansning*. Begge formuleringer fremhæver, at sanser, i forbindelse med det æsteti-

OM

Henriette Blomgren
hkl@via.dk

Lektor VIA pædagoguddannelsen i Aarhus

Henriette Blomgren er uddannet folkeskolelærer og cand. pæd. Hun er tilknyttet VIA og Syddansk Universitet som ph.d. studerende og arbejder på at færdiggøre sin afhandling om æstetiske processer i daginstitutioner.

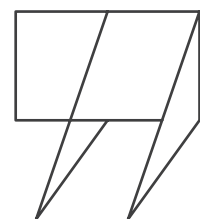
Henriette er optaget af dagtilbudspædagogik, æstetik, kreativitet, hermeneutik og af aktionsforskning som metodisk tilgang til pædagogisk forskning.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Æstetik er en måde at skabe mening på.

ske, *ikke* er overfladiske, men går dybere ind og ansporer til refleksion. Det æstetiske får på den måde en følelsesmæssig betydning og virker forandrende ind på den enkelte.

Æstetisk væren

Inddrager vi et børnekulturelt perspektiv i vores forsøg på at forstå æstetikbegreber, så knyttes det æstetiske, ifølge Beth Juncker, tidligere professor på Københavns Universitet, an til *en sensitiv handle-, kommunikations- og samværsmodus ... med sin egen æstetiske væren* (Juncker, 2006, 157). Det vil sige, at æstetik er en måde at skabe mening på. En mening, der opstår når mennesket, gennem sin væren og handling i verden i et sensitivt samværsmodus, udfolder sig som æstetisk aktør (von Bonsdorff, 2009).

Ser vi på Vilde og Suni, med de her skitserede perspektiver på æstetik, kan vi forstå dem som æstetiske aktører. I samværs-

modus med andre børn og de voksne omkring værkstedsbordet er de sensitivt fornemmende. Vilde gennem sin sensitive rettethed og fornemmelse for formen i sin figur og i den handle- og gørenmodus, hun befinder sig i. Suni gennem sin stemte væren og skarpe sansning af metalblomsten, der får en særlig betydning for ham i nuet og efterfølgende.

Magiske momenter og merbetydning

De æstetiske processer med metal fik også betydning for pædagogerne i Bakketoppen. I de refleksioner, der fulgte efter samarbejdet med kunstneren, fik de øje på deres egen rolle i rammesætningen af det pædagogiske arbejde. Fx på, hvordan de balancerer mellem styring af processen og børnenes legende initiativer i den. En af pædagogerne gav udtryk for, at *et legende samspil skaber magiske øjeblikke*, og denne

opmærksomhed på de magiske øjeblikke i de æstetiske processer satte gang i refleksioner over den voksnes væren i nu'et. For hvordan bliver det muligt at slippe kontrollen og være legende sammen med børnene? Refleksionerne skabte også en øget opmærksomhed på, hvornår børn oplevede magi, og hvornår noget synes at få særlig betydning både for det enkelte barn, for gruppen og for pædagoger selv.

Det æstetiske som merbetydning

Pædagogernes refleksioner indfanger netop det æstetiske som merbetydning. Ifølge Dorthe Jørgensen er det æstetiske derfor erfaringer af 'noget mere', der skabes gennem menneskets fornemmende tilstedeværelse. Noget, der opleves gennem en helt særlig stemt måde at være i verden på. For Suni får metalblomsten en særlig betydning – både i nu'et og på den

Vil du vide mere

Austring, B.E. & Sørensen, M. (2006): *Æstetik og læring. Grundbog om æstetiske læreprocesser*. København: Hans Reitzels Forlag.

Juncker, B. (2006): Om processen. Det æstetiskes betydning i børns kultur. København K: Tiderne Skifter.

Jørgensen, D. (2015): Nærvær og eftertanke. Mit pædagogiske laboratorium. Skive: Forlaget Wunderbuch.

Klitnæs, H. (2015): Når skønhed sker og skabes. Tidsskriftet BARN, nr. 3-4, 79-92. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.

Pedersen, K. & Høhr, H. (1996): *Perspektiver på æstetiske læreprocesser*. Frederiksberg C: Dansk lærerforening.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

måde, den følger ham gennem resten af dagen. Og eksemplet med Suni illustrerer samtidig, at æstetiske erfaringer kan finde sted uden, at Suni selv er producerende. De kan, med Dorthe Jørgensen forståelse, finde sted gennem den merbetydning, som skabes gennem sensitiv væren og stemthed.

Et udvidet vokabular om det æstetiske

Når vi ønsker kvalitet i dagtilbud og har et mål om at skabe det gode børneliv, så må vi have øje for æstetiske processers betydning – både i legen, i fælleskabet og i barnets dannelse. Og når pædagogen samtidig skal gribe, facilitere og reflektere over barnet som æstetisk aktør, og desuden deltage i den professionsfaglige debat om æstetik, så kræver det et nuanceret

vokabular for det æstetiske. Et vokabular, som rummer de æstetiske processers dannelsespotentialer og kan beskrive den sensitive dimension, der virker forandrende ind og udvider vores virkelighedsopfattelse. Denne artikels forståelse af det æstetiske som en selvstændig erkendelsesform knyttet til den sensitive dimension er ét bidrag til dette faglige vokabular. Ligesom hos Vilde og Sunis pædagoger kan forståelsen og begreberne forhåbentlig også bruges af andre pædagoger til at reflektere over æstetikens potentialer. I modsat fald er der en risiko for, at vi for ensidigt kobler Vilde og Sunis æstetiske erfaringer og æstetiske processer til læring og mål og overser eller glemmer, at æstetikken må forstås som betydningsfuld i sig selv. ■

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af lektor og journalist Jeanette Svendsen, VIA Pædagoguddannelsen

"Vi skal tage børnenes perspektiv alvorligt"

De voksne skal slippe bremsen, turde følge børnenes ideer og gøre dem til medskabere af æstetiske processer i børnehaven. Det mener lektor og ph.d. studerende Henriette Blomgren, der har fulgt børn og pædagoger i to børnehaver. Her har de inviteret kunstnere indenfor for at blive mere fortrolige med kunst og kultur i det pædagogiske arbejde.

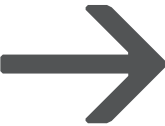
"Jeg er optaget af, hvordan vi får mere kunst og kultur ind i børns hverdag. Hvordan børn kan deltage og erfare æstetiske processer, så det bidrager til deres dannelse. Samtidig er jeg optaget af, hvordan de professionelle udvikler en person-faglighed, så de kan sætte sig selv på spil, når de skaber rammer for den æstetiske dannelsesproces", fortæller Henriette Blomgren, lektor på

VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus. I sit aktuelle ph.d. projekt *Æstetiske processer i daginstitutioner* undersøger hun, hvordan æstetik kan forstås, og hvordan æstetiske processer udfolder sig i børnehaver, når pædagoger og børn inviterer udøvende kunstnere indenfor til et samarbejde i institutionen. Vi møder Henriette Blomgren på konferencen Culturel

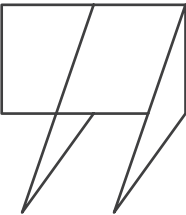
Children of Europe. Her formidler hun de første analyser af sit feltarbejde i børnehaverne Bakketoppen og Troldehuset. Her har hun gennem de seneste halvandet år fulgt børn, pædagoger og flere af de professionelle kunstnere, der i fællesskab har eksperimenteret med materialer som plastik, metal, papir – og genrer som fortælling, musik og forskellige billedudtryk. De første analyser peger på,

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

På gulvet ligger to pædagoger. Helt stille. De er henholdsvis overdænget og fint dekoreret med papir i alle mulige formater.

at netop børnenes smag og lyst til at udforske bestemte materialer, deres mulighed for at indtage forskellige positioner og selv at bestemme er vigtig for deres oplevelse af og i de æstetiske processer.

Børnene som medskabende deltagere
Vi er på besøg i Børnehaven Bakketoppen. På gulvet ligger to pædagoger. Helt stille. De er henholdsvis overdænget og fint dekoreret med papir i alle mulige formater: Lange strimler, hele ark, tomme toiletruller, udklippede cirkler, etc. Rundt om dem er en gruppe børn vildt optaget af at eksperimentere med materialerne. De kommer med ideer til papirlegen og bidrager til transformationen af de to pædagoger på gulvet.

Det er tekstildesigner Julie Bach, der har introduceret papirmaterialerne og rammesat legen for børnene i Bakketoppen. Og i efterfølgende interviews fremhæver børnene aktiviteten som noget særligt og noget, de har lyst til at gentage. De fortæller om deres mulighed for at styre og bidrage til legen. Vilde på 6 år fortæller: "Vi byggede alle mulige ting oven på Morten. Alt muligt oven på ham [...] jeg tror, han synes, det var sjovt". Forsigtige Amir på 6 år tilføjer: "Vi havde lov til at gøre alting med Morten" og på spørgsmålet om, hvad man ellers kunne gøre med papiret, foreslår han: "Vi kunne også selv blive dækket af papir ...

[...] jeg kunne godt tænke mig at blive dækket af papir. Sammen med de tre andre"

I den konkrete aktivitet oplever børnene et skift i rolle- og magtforholdet mellem børn og voksne. De voksne er lagt ned og lader sig forme af børnene, og børnene bliver herigennem i høj grad medskabende deltagere i processen. De får en instruerende rolle. Og fordi de voksne tør opstille en relativ løs ramme om den æstetiske proces, tipper magtforholdet, og børnene oplever, at de er udvalgte til at eksperimentere og bestemme, hvad og hvordan den skabende proces skal forløbe.

At være særlig udvalgt
Og netop at være udvalgt – at blive set og få lov til at bestemme noget – betyder noget for børnene og for den måde, de oplever de æstetiske processer på, forklarer Henriette Blomgren.

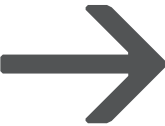
I en anden af de aktiviteter, hun fremhæver på konferencen, handler det om at skabe en fælles fortælling mellem børn, pædagoger og dramaturgen, Karen. Hun dokumenterer, hvordan børnene agerer co-players i den ramme, de voksne opstiller. De bidrager intuitivt til at opretholde den fælles fortælling og dermed den illusion, de skaber sammen.

Men da Henriette Blomgren, efter fortælle-workshoppen, spørger Edith på 5½, hvorvidt hun havde mulighed for at bestemme noget, svarer hun: "Næh ... ikke rigtigt [...] nogle af de andre børn havde muligheden, men ikke mig – for jeg fik ikke lov". "Du fik ikke lov? Var det fordi, du ikke blev valgt?", spørger Henriette – og Edith svarer "ja". Når børnene, som Edith, oplever at skulle vente eller ikke får lov til at bidrage, mister de oplevelsen af at være medbestemmende. Det peger mange af børnenes svar på.

Gode råd, når du tilrettelægger æstetiske processer med børn

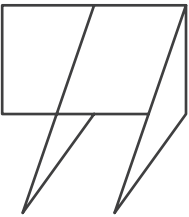
- Form og rammesæt de æstetiske processer som (ramme)leg
- Del magten med børnene
 - og brug både din og børnenes viden og ideer i processen
- Reflekter over, hvilken slags voksen, du er og gerne vil være: legekamæleon eller voksenkamæleon
- Giv dig selv en afgrænset opgave, hvor du træner dét, at forvandle dig til legekamæleon

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

INGEN LIDELSESHISTORIE

”Jeg vil ikke være en del af en lidelseshistorie. En fortælling om, at det står dårligt til med æstetikken i pædagogikken. For der sker en masse derude”, vurderer Henriette Klitnæs.

Nogle af de professionelle voksne mister indimellem børnenes perspektiv. **De kommer til at tilrettelægge og skabe æstetiske processer for børnene frem for med dem.**

Æstetiske oplevelser der rækker ud over nuet
”I projekt Europæiske Kulturbørn ønsker vi, at børnene skal være deltagende og medskabende af de æstetiske processer, så aktiviteterne får en dannende funktion, der rækker ud over nu’et”, forklarer Henriette Blomgren. Ifølge hende lykkes det i de situationer, hvor børnene selv kan vælge materialer, skabe en

figur i fortællingen eller være et levende led i den menneskeperlekæde, de er med til at danne. ”Et af de spor eller temaer, der går igen i mit materiale er imidlertid, at nogle af de professionelle voksne indimellem mister børnenes perspektiv. De kommer til at tilrettelægge og skabe æstetiske processer for børnene frem for med dem”, forklarer Henriette Blomgren. Hendes observationer og interviews

peger samtidig på, at nogle af pædagogerne har behov for at kunne forudsige forløbet. Og bevare kontrollen. Det betyder, at de ikke altid er villige til at gå med på børnenes ideer og indskydelser, som vi ellers så det i papirlegen. ■

Projektet kort
Ph.d.- projektet ”Æstetiske processer i daginstitutioner – om samskabende aktiviteter mellem pædagoger, kunstnere og børn i børnehaver” undersøger, hvordan æstetik forstås, faciliteres og materialiseres i børnehaver, hvor pædagoger og kunstnere samarbejder.

Projektet er aktionsforskningsinspireret og tilknyttet udviklingsprojektet Europæiske Kulturbørn og ejet af Kulturprinsen i Viborg.

Det overordnede mål er at forankre en fortrolighed med kunst og kultur i det pædagogiske arbejde med børn i alderen 0-8 år.

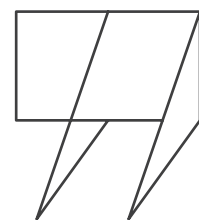
Europæiske Kulturbørn er støttet af Aarhus 2017, VIA University College og Region Midtjylland.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af lektor og journalist Jeanette Svendsen, VIA Pædagoguddannelsen

Hvilken kamæleon er du?

Det kræver opmærksomhed og aktive valg, hvis pædagoger skal slippe praktiske gøremål og lade sig oversluge af legen. Men når de tør transformere sig til lege-kamæleoner, så har det en positiv effekt på børnenes æstetiske leg, viser forskningsprojekt.

Kamæleonen kan transformere sig og skifte udseende, så den falder i ét med omgivelserne.

I sit forskningsprojekt er Henriette Blomgren inspireret af den kamæleon-metamorfe, som Herdis Toft, lektor i Børne og Ungdomskultur ved Syddansk Universitet, har introduceret i sin forskning. Blomgren mener, at forandringsmetaforen kan bruges af pædagoger, hvis de vil skærpe opmærksomhed på, hvordan de er sammen med børnene i æstetiske processer.

Lege-kamæleon eller voksen-kamæleon?

Toft beskriver henholdsvis *lege-kamæleoner* og *voksen-kamæleoner* i de æstetiske processer. Kamæleonen kan transformere sig og skifte udseende, så den falder i ét med omgivelserne. Og vælger pædagogen at være *lege-kamæleon*, ja – "så

bidrager hun til legen med en åben attitude, der giver plads og opmuntrer til at udforske og dele ideer. Hun deler magten og er villig til at afgive og skifte position i legen", forklarer Henriette Blomgren. I den anden forklædning eller type kamæleon: *Voksen-kamæleonen* er den voksne ofte på afstand af legen. Fysisk og mentalt er hun optaget af andre gøremål og med opmærksomheden rettet mod problemløsning i det reelle rum. Henriette Blomgrens feltarbejde peger på, at det kan være svært for pædagogerne at være lege-kamæleon, men at de gennem mødet med kunstnere og i refleksioner får øje på sig selv og deres måde at være pædagog på i de æstetiske processer.

Øget faglighed skal støtte æstetisk dannelse

"I det aktuelle projekt er vi optaget af at udvikle de professionelles faglighed i at understøtte børnenes æstetiske dannelse. Og i den forbindelse er det afgørende, at de professionelle stiller sig selv spørgsmålet – "hvilken kamæleon ønsker jeg at være i de æstetiske processer, jeg skaber sammen med børnene?", forklarer Henriette Blomgren. Hendes forskningsprojekt, der er designet som et aktionsforskningsprojekt, bidrager netop til, at pædagoger – i dialog med kunstnere, kolleger og forskere som Henriette Blomgren – kan reflektere over og få sparring i forhold til netop det spørgsmål. ■

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af pædagog og forfatter Mette Hegnhøj og lektor Hanne Kusk, UC Nord

Den generte bog og fantasipillen

I projektet "Hele vejen rundt om kunsten" er der fokus på, hvordan kunstnerbesøg kan give nye oplevelser for børn i Thisted kommune. Projektet viser, at leg og eksperimenter fører pædagoger og kunstnere sammen i de kunstneriske processer med børnene.

I Børnehaven Rolighed har pædagogerne stillet en scene op. Forventningerne er høje – og en af pigerne har taget sin fineste kjole på: "For der kommer en forfatter på besøg". Alle ser frem til oplæsningen og mødet med en rigtig kunstner. Men der er også tvivl at spore både hos kunstneren og pædagogerne.

For der er meget i spil og på spil i mødet mellem kunstner og daginstitution. Kan børnene åbne sig for det der sker? Bliver

det meningsfuldt for dem – og får de mulighed for selv at spille ind? Vil det lykkes for kunstneren at arbejde kunstnerisk sammen med børn og pædagoger? Og kan kunsten finde en plads og få betydning i institutionen og hverdagen?

Hele vejen rundt om kunsten
Disse og mange andre spørgsmål har været i spil gennem projekt "Hele vejen rundt om kunsten". Et projekt, der involverer alle kommunale børnehaver og vuggestuer i Thisted

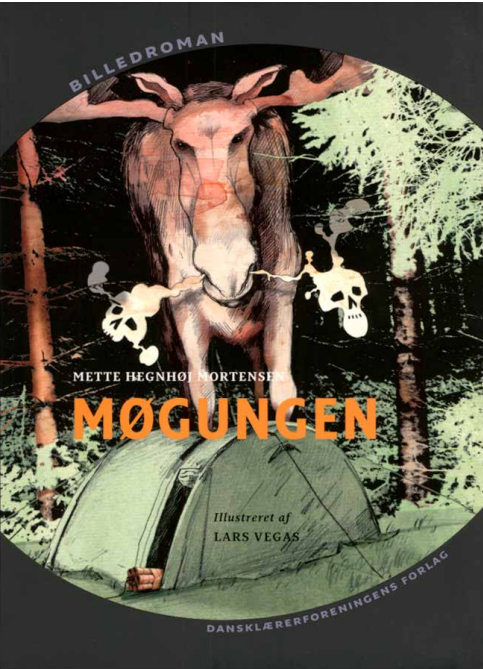
Kommune og er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen. Målet med projektet er at styrke samarbejdet mellem udøvende kunstnere og kommunens dagtilbud.

I "Hele vejen rundt om kunsten" er forskellige kunstneriske genrer repræsenteret og i alle forløbene er mødet mellem kunstner og børn prioriteret højt. Samarbejdet mellem institutioner og kunstnere – forfattere, billedkunstnere, scenekunstnere, musikere – bliver indledt med en forventningsafstem-

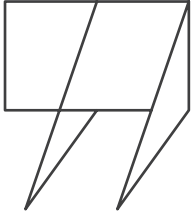
MODSTILLINGER

Mette Hegnhøj mener, at børn har brug for kunstneriske og skrøbelige bøger som modstillinger til de mere robuste og kendte bøger, de ellers møder i hverdagen.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

DEBUT
Mette Hegnhøjs debut er billedromanen Møgungen, der henvender sig til de lidt større børn.

I "Hele vejen rundt om kunsten" er forskellige kunstneriske genrer repræsenteret og i alle forløbene er mødet mellem kunstner og børn prioriteret højt.

ning. Og i forfatterforløbet, som er på plakaten netop denne dag, har pædagogerne haft en inspirationsaften sammen med kunstneren, Mette Hegnhøj. De arbejder med brainstorm, afprøvning af forskellige ideer og metoder og en egentlig planlægning af forløbet.

Bogen som katalysator for fantasien

Forfatter Mette Hegnhøj træder op på fortællescenen i Børnehaven Rolighed – og tager børnenes opmærksomhed: "Jeg har en bog hernede. Den er lidt genert, for det er længe siden, den er blevet læst". Bogen titter

op fra tasken og gemmer sig igen. Børnene, der sidder på gulvet, hujer, da bogen gemmer sig i tasken. "Det er en særlig bog, som vi skal bruge vores fantasi til", forklarer hun. "Og vi kan godt få brug for en fantasipille først, så vi kan finde på mange forskellige måder at læse den på".

De børn, der tør, tager imod en fantasipille og putter den i munden. Bogen kommer op af tasken, og Mette Hegnhøj åbner den forsigtigt. Hver gang hun bladrer til en ny side, rejser et par børn sig spontant for at se mere.

"Mon I så også sætter jer, når jeg lukker den?", spørger hun nysgerrigt. Og så kommer der bevægelse på alle børnene. De sætter sig og rejser sig alt efter om bogen er åben eller lukket. Legen fortsætter, indtil børnene igen bliver optaget af detaljer i bogen, som de har lyst til at fantasere om.

Scenen er fra et af de besøg, som jeg har haft gennem projekt "Hele vejen rundt om kunsten". Målet var, at børnene skulle opleve, at bøger kan rumme noget overraskende og uventet. Det kan en pop-up bog vise på en meget konkret

OM

Mette Hegnhøj
mette@hegnhøj.dk

Uddannet pædagog og forfatter fra Forfatterskolen for børnelitteratur.

Hun debuterede med børnebogen Møgungen i 2010 og har skrevet en række anmelderroste børnebøger, bl.a den prisbelønnede "Ella er mit navn vil du købe det?"

Læs mere mettehegnhøj.dk

OM

Hanne Kusk
hku@ucn.dk

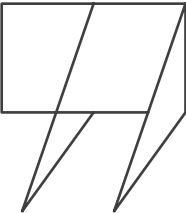
Hanne er lektor ved UC Nord og uddannet cand.pæd. i billedkunst med særligt henblik på drama.

Hun er engageret i projekterne "Hele vejen rundt om kunsten" og det nationale projekt KULT, der begge er støttet af Slots- og kulturstyrelsen.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Jeg har en bog hernede. Den er lidt genert, for det er længe siden, den er blevet læst.

måde. Det var også vigtigt for mig at undersøge, om jeg kunne formidle for så unge mennesker som børnehaverbørn. At bøger kan læses på mange måder, at der er ligeså mange læsninger af en bog, som der er læsere. ”Jeg oplevede, at børnene helt umiddelbart og måske med hjælp fra fantasipillen var helt på linje med den på én gang uhøjtidelige og nænsomme tilgang til bøger”, fortæller Mette Hegnhøj.

En mangfoldighed af bøger
I projektet er det et mål, at børnene både skal møde forskellige kunstneriske udtryk og genrer – og også selv være producerende. Derfor bringer Mette Hegnhøj en stor kuffert fyldt med nyere billedbøger med sig på besøget i børnehaven. Forud for og i løbet af den fælles proces med selv at skabe bøger, kan børn og pædagoger hente bøger, der kan inspirere

og udfordre dem i arbejdet. Efter oplæsningen bliver der skabt bøger på mange forskellige måder denne formiddag i børnehaven. Både p-bøger og e-bøger. Både individuelle og fælles bøger. Børnene bliver undervejs introduceret til spændende bøger og forskellige apps – og de får også oplevelser, udfordringer og benspænd, så de kan eksperimentere med deres udtryk og bruge deres stemme. Den uhøjtidelige, legende og eksperimenterende stemning, som Mette Hegnhøj har forsøgt at skabe med sin introduktion til bøgernes verden, præger det seriøse arbejde. De kunstneriske, pædagogiske og tekniske udfordringer løser hun og pædagogerne i fællesskab hen ad vejen. Og børnene må gerne opleve, at der er mange måder at være sammen med bøger på. Og at bøger kan åbne en hel verden.

Et fælles ansvar
Det er en fælles opgave at arbejde med børn og kunst, og metoderne skal udvikles i fællesskab. Det er erfaringerne fra det konkrete forfatterforløb som Mette Hegnhøj har i både Børnehaven Rolighed og Limfjordsbørnehaven.

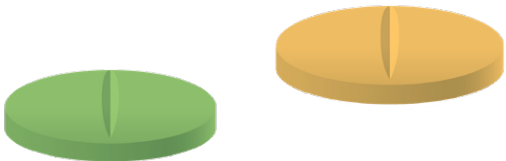
”Det var dejligt, at Mette gjorde det overskueligt, begribeligt og brugbart, så vi kan gøre det selv en anden gang”, forklarer en af pædagogerne i en efterfølgende evaluering. ”Vi kommer hurtigt til at tro, at samarbejde med en kunstner er noget stort, fint og vildt. Dejligt at se, at en kunstner ikke nødvendigvis tænker sådan.”

Både kunstneren og pædagogerne har en rolle i forhold til at understøtte det kunstneriske fokus i børnehavens hverdagsliv og på børnenes medskaben og ejerskab. Arbejdet med projekt ”Hele vejen rundt om

TEGN HISTORIEN
Mette Hegnhøj skaber i bogen ”En prik og en streg” en anderledes og kropslig læseoplevelse.

kunsten” viser i den forbindelse, at lydhørhed og nysgerrighed over for hinandens tiltag og arbejde er en nøgle til det gode samarbejde. ■

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af lektor Hanne Kusk, UC Nord

Børnehaven ind i bogen

SAMPRODUKTION

Apps og digitale værktøjer gør det let at integrere børns egne idéer og streger i bogproduktionen.

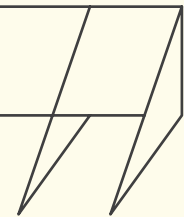
Mette Hegnhøj er uddannet pædagog og børnebogsforfatter. Med en kuffert fuld af bøger rejser hun rundt som huskunstner – og tryller børnehaven ind i børnenes egne bøger.

I Mette Hegnhøjs kuffert er der både sjove, sørgelige, skøre og anderledes bøger med vilde og poetiske billeder og ord. Flere har hun skrevet selv. Kufferten er udgangspunkt for samarbejdet med børn og voksne i en række børnehaver i Thisted kommune, der alle er med i projekt 'Hele vejen rundt om kunsten'. Målet med projektet er, at alle små børn skal have kunstneriske oplevelser og dermed sikres lige adgang til kunst og kultur. Mette Hegnhøj bruger bøgerne i kufferten til inspiration og til at åbne børnenes øjne for, hvordan bøger også kan se ud.

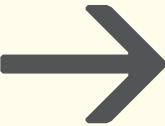
"Bøger kan se ud på mange måder", forklarer Mette Hegnhøj. "Det kan være en lille miniatureæske. En pop-op bog med 3D effekter. En firkantet bog med syet ryg eller hæftet sammen, præcis som vi kender dem. Eller en e-bog, som vi mixer sammen på iPad. Og indspiller lydeffekter eller stemmer til", uddyber hun. Og det er netop disse digitale bogproduktioner, som Mette Hegnhøj har eksperimenteret med i samarbejde med børn og pædagoger i det to år lange projekt i Thy. Et projekt, der er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og involverer

ikke mindre end 8 kunstnere, 1100 børn og 170 medarbejdere. Når hverdagen får en hovedrolle Et af resultaterne er E-bogen *Aslans Gulerod*. En kreativ fortælling om en gulerod, der bliver kastet ind i den mørke spøgelsesskov. Historien opstod og udviklede sig under et af Mette Hegnhøjs kunstnerbesøg. E-bogen, der rent teknisk trækker på tre forskellige Apps: *BookCreator*, *Cut Me In* og *Art Set*, vandrede mellem de børn, der havde lyst og tid til at deltage. På skift tegnede og fortalte de videre på historien

Drengen er dybt fascineret af, at hans hverdag i børnehaven sådan kan komme ind i en bog.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

VÆRKTØJER

Book Creator, Cut-me-in og Art Set gør det let at producere sjove og idérige bøger på iPad'en.

– og især én dreng fik udfordret sin forståelse af, hvad bøger kan rumme.

Under arbejdet viser han Mette Hegnhøj en udstillet papirugle, som han har lavet tidligere. Han er glad for den. "Skal vi tage den ind i bogen?", spørger Mette Hegnhøj. Sammen fotograferer de uglen, klipper den ud i appen *Cut Me In* og placerer den på en side i bogen, som børnegruppen er ved at producere.

CUT-ME-IN

Børnenes egne figurer og streger intergreres og får deres helt eget liv i fortællingen.

Uglen bliver en del af fortællingen og drengen er dybt fascineret af, at hans hverdag i børnehaven kan komme ind i en bog. Han udpeger flere ting, som han gerne vil have ind i bogen – ind i fortællingen.

Alt kan komme ind i en bog
"Og alt kan komme ind i den kunstneriske genre – bogen", fortæller Mette Hegnhøj, der er optaget af at skubbe til børnenes glæde ved at udforske

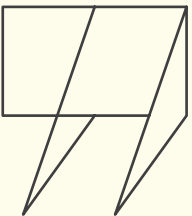
sproget og udtrykke sig. I den samme børnehave skaber en gruppe børn en helt anden type bog med afsæt i et besøg på den lokale Falck station. "Bogen produceres i app'en *Book Creator*, der fungerer som platform for de fælles input og ideer, som børn og voksne kommer med", forklarer Mette Hegnhøj, der er flittig bruger af de digitale hjælpemidler i den kreative proces.

Via en projektor kan børn og voksne se de mange billeder fra besøget på Falckstationen på en storskærm. I fællesskab udvælger de de mest sigende fotos og finder på en tekst og indtale lyde til. På den måde er det børnenes fælles oplevelser, der får plads i bogen. Projekt 'Hele vejen rundt om kunsten' handler på den måde om at gøre kunst og kultur til allemandseje og ikke blot et fjernt museumsbesøg eller en enkeltstående koncertoplevelse.

Pædagoger henter inspiration i kunstnersamarbejde

Når Mette Hegnhøj – og de andre udøvende kunstnere – besøger vuggestuer og børnehaver, bidrager de på forskellige måder til børnenes konkrete møde med kunst og kultur. Og samarbejdet med pædagogerne sikrer, at kunstoplevelserne er fagligt og pædagogisk i øjenhøjde med børnene.

Det bekræfter evalueringerne fra projektet, der også understreger, at pædagogerne er glade for den inspiration til arbejdet med æstetiske processer, som kunstnere bringer med. "Vi har brug for kunstnere eller andre, der kommer udefra med noget andet. Det har fx været godt med kufferten, som Mette har medbragt med nye og spændende bøger", fortæller en af de involverede pædagoger. ■

Og alt kan komme ind i den kunstneriske genre – bogen.

Kom selv i gang med at lave bøger

- Mette Hegnhøj anbefaler Apps som Book Creator, Cut-me-in og Art Set, når børn og pædagoger skal skrive og fortælle deres egne bøger i vuggestuer og børnehaver.
- Kontakt Mette Hegnhøj, og hør mere om, hvordan hun kan hjælpe jer med at producere billedbøger i dagtilbud her.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

Af lektor Søren Westring, VIA Pædagoguddannelsen

Sans og samling

Om æstetik i pædagogikken

Æstetikken historie er lang. Nogle gange kan den også synes indviklet. Men pædagogikken kan sætte et nyt og enkelt perspektiv på æstetikken. For æstetik handler om sansning, sanseoplevelser og hvad mennesket kan lære af det.

Når jeg taler med pædagoger, oplever jeg, at begrebet æstetik er besværligt at indkredse. Hvad indeholder begrebet? Har det noget med det smukke og det skønne at gøre? Handler det om kunst? Sådan hører jeg, pædagoger stiller spørgsmål.

Det er ikke underligt, for diskussionen om æstetik har stået på i 2500 år. Der er skrevet metervis af papyrusruller, pergamenter og bøger om emnet gennem tiden. Desuden er tanker om

disse gamle skrifter blevet behandlet igen og igen af forskere, skønlitteratur og kunstnere. Æstetikken har boet i troens og filosofiens verden og den har haft sin helt store plads i kunstens verden. Og det giver sig selv, at det er vanskeligt at skabe en helhedsforståelse ud af denne bredde i det æstetiske begreb. Det ligger ligeledes lige for, at pædagoger spørger, hvordan alt denne æstetiksnavn vedkommer deres fag?

Pædagogikkens bidrag til æstetikken historie

Når vi læser om æstetik, viser faglitteraturen os, at vi næsten altid må tage stilling til, at æstetik engang betød læren om det skønne og det smukke. Men det behøver pædagogen ikke længere. Vi er i en anden tidsalder. Vi har fået en anden sti, vi kan gå på. Stien har et enkelt navn: Sansning.

Æstetik stammer fra græsk. Ordet *aís* betyder sans. Her skal pædagogen koble sit fag på en ny forståelse. I pædagogikken er det en gammel anerkendt kendsgerning, at alle børn lærer gennem deres sanser. I et større filosofisk perspektiv kan vi sige, at intet menneske kan gøre sig erfa-

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

ringer uden at bruge sine sanser. Hver sansning giver en sansemæssig oplevelse. Når oplevelsen er bearbejdet, bliver den en sansemæssig erfaring. Vi lærer simpelthen noget. Sådan forløber menneskelivet som en lang kontinuerlig række af sansninger. De sansninger, vi hæfter os ved, lærer vi af.

Æstetiske læreprocesser i praksis

Lad os se på et eksempel. Spædbarnet ligger på maven og løfter hovedet. Barnet oplever, at verden ser anderledes ud. Spædbarnet kan nu bruge sin kropslige sans til at gentage den høstede erfaring. Spædbarnet har gennemløbet en æstetisk læreproces. Barnet får løftet sin krop fra gulvet og kan stå på alle fire. Barnet vil gerne hen til en genstand, der ligger på gulvet. Men kroppens koordinering har ikke styr på opgaven, så det bevæger sig baglæns og bort fra genstanden. Så er det barnet kan sætte i et vræl. Men det går over! Når barnet har koordineret sine oplevelser med at flytte arme og ben i den rigtige rækkefølge ved hjælp af sine sanser, har det nået en ny erfaring om sit liv. Barnet har haft en æstetisk læreproces, der er grundlagt på en æstetisk oplevelse, som er blevet justeret til at være en æstetisk erfaring.

En lang række af æstetiske læreprocesser

Et barns læring er én lang række af æstetiske

læreprocesser. Barnet læser sig ikke til forskellen på hårdt eller blødt, på mel eller sukker, på appelsin eller mandarin. Det lærer gennem sansning! Piaget kaldte det opbygning af skemaer.

Eksemplerne her er hentet fra den pædagogiske verden. Pædagogfaget har en lang praktisk erfaring med børns læring gennem deres sanser. Vi skal anerkende denne kostbare, faglige grundviden, for når vores faglige viden systematiseres, bliver den til pædagogikkens perspektiv på æstetiske læreprocesser. Og derved pædagogprofessionens bidrag til æstetikens historie.

Pædagogfagets opgave er at få øje på hver lille sansning, som børn eller borgere gør sig. Hver sansning er betydningsfuld og læringsrig. Og hvordan kan jeg sige det så skråsikkert? Og hvordan er vi nået hertil?

En moderne forståelse af æstetikken

Jeg forholder mig til synssansen som eksempel på æstetikens udvikling. Vi bruger somme tider udsagnet, at ‘vi kaster blikket på noget’. Sådan mente man indtil midten af 1800-tallet, at menneskets øje fungerede. Øjet kastede aktive stråler på en genstand og indfangede den. I dag ved vi, at denne forståelse af synet er forkert. For midt i 1800-tallet blev det endelig påvist, at øjet ser stik modsat. Øjet opfanger det lys, som en genstand kaster tilbage og ind i øjet. Vi modtager indtryk fra omverdenen. Øjet er en passiv modtager.

Som i mange andre sammenhænge var det kunsten, der oversatte naturvidenskabelige resultater. Det er ofte kunsten, som opdager nye veje, afprøver dem og hjælper os med at forstå dem.

Den franske malergruppe impressionisterne tog tanken til

Det er ofte kunsten, som opdager nye veje, afprøver dem og hjælper os med at forstå dem.

OM

Søren Westring
sbc@via.dk

Lektor, pædagog og mag.art. i kunsthistorie, VIA Pædagoguddannelsen i Horsens

Søren Bo har forsket i middelalderens æstetik og underviser især i æstetiske fag på den pædagogiske assistentuddannelse og på pædagoguddannelsen.

Han er optaget af at gøre æstetikken til et tilgængeligt begreb og til en brugbar tilgang og metode i pædagogisk arbejde.

NÅR KUNSTEN INVITERES INDENFOR

VÆRKSTED
Al læring bundet i sansemæssige oplevelser. Derfor er værkstedet et centralt læringsrum for pædagoger, mener Søren Westring.

sig og begyndte at male deres *indtryk*. De malede ikke længere billeder med fotografisk lighed. Dette blev begyndelsen til modernismen. Kunsten begyndte at arbejde med det sansemæssige *indtryk*. Kunsten leverede sansemæssige *udtryk*. Modernismens bidrag til kunstoplevelsen af indtryk og udtryk var et opbrud med gamle forudsætninger om, hvad der er smukt og skønt, som var den gamle æstetiks grundlag.

Den moderne forståelse af æstetikken er altså kommet til at hvile på sansningen. Ikke på en vurdering af, om noget er smukt eller grimt. En svinekrop i en glasmontre er ikke speciel smukt, når den fordærver. Udstoppede hundehvalpe er heller ikke smukke. Det samme gælder 10 sværddragere i en blender med indbydelse til at trykke på knappen og lave fiskejuice.

Barnet læser sig ikke til forskellen på hårdt eller blødt, på mel eller sukker, på appelsin eller mandarin. **Det lærer gennem sansning!**

Men fælles for disse udtryk er, at de sætter provokerende spørgsmålstegn ved virkeligheden: Er dette et sanseindtryk, du får? Hvad vil du gøre ved det? Hvordan vil du bearbejde det? Kan det ændre din opfattelse af virkeligheden? Kan du lære noget om dig selv og din virkelighed? Det er underordnet, om indtrykket er skønt eller smukt.

Pædagogikkens nye vej
Pædagogikken kan trænge ind i dette nye og kunstneriske felt med sin egen og nye udlægning og forståelse af æstetikken i sammenhæng med æstetiske læreprocesser. En barnetegning er ikke nødvendigvis smukt, men den er et udtryk for barnets livsverden. Det samme er en lille spinkel barnesang. Dette gælder for alle mennesker: Ved at omsætte vores indtryk til udtryk, arbejder vi æstetisk. Vi taler et sprog. Vi kommunikerer vores læring.

Det har den pædagogiske praksis både vidst og vist længe. Enhver pædagog kan formulere sig om æstetikken på pædagogikkens præmisser og bidrage til en ny forståelse: Al læring bundet i sansemæssige oplevelser og erfaringer. Al læring bundet i æstetik og æstetiske læreprocesser. Kan du få øje på børns læring gennem sanser? Det tænker jeg, du kan. Du har et hav af erfaringer, som hver for sig bidrager til at gøre æstetikken gamle, snørklede historie mere enkel, forståelig og anvendelig. Her finder jeg pædagogikkens mulighed for fornyelse af æstetikken som begreb. ■

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Af journalist Hanne Duus, VIA Kommunikation & Internationalisering

Æstetik er i vores DNA

På Ugelbølle Friskole er æstetikken i højsædet. Teater i undervisningen, bevægelse i alle kroge og musik i grønne omgivelser. Ifølge Inge Sølvsten er æstetikken med til at skabe bedre læring – og gladere børn.

Farverige paraplyer drejer rundt i et mønster, sortklædte piger og drenge med forskellig farvede halsklude bevæger sig ud og ind fra en stor sort baggrund. Der danses, synges og spilles teater. Det er 28 elever fra femte klasse på Ugelbølle Friskole, der er i gang med at formidle deres viden om en pædagogisk metode – *De 24 styrker*. Igennem skuespil og teater.

De 24 styrker er en styrkebase-ret ressource-pædagogik, der handler om at vække skjulte styrker som fx visdom, mod og besindighed. Og massere dem,

så de bliver tydelige hos den enkelte. Ifølge Inge Sølvsten, pædagog og leder af fritidsdelen på Ugelbølle Friskole, har børnene arbejdet med styrkerne på tværs af fag. Og nu skal de formidle det til resten af skolen.

”Det handler om at få øje på alle de styrker, vi hver især har – i større eller mindre grad. Både de styrker vi kender. Og dem, der ligger lidt gemt og liige skal vækkes”. Sådan siger Inge Sølvsten, der uddyber og forklarer, at på friskolen i Ugelbølle gør de meget ud af at lære igennem teater.

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Vi satser på det æstetiske. Vi skal udnytte alle vores styrker.

Vi griber det, der rører sig

Hun fortæller, at de griber aktuelle emner, der rører sig i børnegruppen – og i samfundet. Og omsætter det til viden igennem æstetiske processer. Da Andreas Mogensen rejste ud i rummet som den første dansker, havde de astronaut og himmelrummet som fælles tema. Og da Pokémon GO gik sin sejrsgang verden over, greb pædagoger og lærere igen chancen.

”Vi oversatte spillet til real life. Trak figurerne ud af telefonen og spillede Pokémon GO ude i virkeligheden,” siger Inge Sølvsten og forklarer, at udover, at børnene via spillet, lærer matematik, lærer at læse, lærer geografi og bevæger sig udenfor. Så er det også en måde at få de små børn, der endnu ikke har fået deres egen mobiltelefon, med i fællesskabet. Og give dem mulighed for at være med i de store børns leg – på samme præmisser som de store.

Finsk kæphestedressur

Et andet væsentligt element i den pædagogiske hverdag er at inddrage børnene i beslutninger og ansvar. Alle kan byde ind med emner og være ansvarlige – med den voksenhjælp, der nu er behov for.

”Vi havde en pige, der havde hørt om finsk kæphestedressur. Det ville hun gerne have et emne om. Af sted med os. Vi greb udfordringen og satte af ud over stepperne – sammen med hende. Børnene researchede på emnet og fik bygget de flotteste, finske kæpheste. Og lavede en dressurkonkurrence. Det var et skønt syn med alle de flotte kæpheste og dygtige hestedressører,” siger Inge Sølvsten med et grin. Og understreger, at det både var rigtig sjovt – og skørt. Og så var der en masse god læring. ”Det var sjovt – og måske lidt anderledes; og de var dybt engagerede og lærte en masse,” siger Inge Sølvsten. Hun er

ikke et øjeblik i tvivl om, at med skolens holdning til læring, vil der komme masser af skønne og skøre indfald fremover. Samtidig fremhæver hun, hvor væsentligt det også er at stille store krav til børnenes arbejde.

Kvalitetskravene er i top

”Når vi spiller teater, stiller jeg samme krav om kvalitet til børnene, som jeg stiller til de voksne. Selvfølgelig på et niveau, hvor de kan være med. Men der må ikke slækkes på, at det skal være i orden. Og vi skal give alt det, vi kan. Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at fordybelsen og oplevelsen af flow gør os mere lykkelige,” siger Inge Sølvsten, der understreger, at læringen i de æstetiske processer også forbedres, når alle går 110 procent ind i arbejdet. Hun fortæller at i en tid, hvor nedskæringer og nedprioritering af æstetiske fag fylder rigtig meget – både i den pædagogiske verden og i medierne

– har friskolen i Ugelbølle valgt at skrue op for det æstetiske fokus.

”Vi satser på det æstetiske. Vi skal udnytte alle vores styrker. Og helt bevidst arbejde med flow og optagethed. Jeg mener helt bestemt, at det er med til at gøre os mere lykkelige og sikre bedre læring,” siger Inge Sølvsten.

Øget fokus på musik

Og i Ugelbølle eksperimenterer de. Og vægter læring med forskellige vinkler. For et par år siden blev skolen DGI-certificeret med et særligt fokus på idræt, leg og bevægelse. Nu er det så integreret i hverdagen, at pilen peger en ny vej. Ifølge Inge Sølvsteen er æstetikken en del af skolens DNA, men i de næste år, vil de sætte endnu mere fokus på det. Hun fortæller, at teater altid har hørt til livet i Ugelbølle. Og alle børn har det som en naturlig del af deres skoledag. Næste ønske

er, at musikken bliver et indsatsområde.

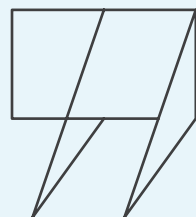
”Forestil dig en flok unger, der kravler rundt i klatrestativet, mens de spiller stomp. En rockgruppe, der står på taget af pavillonen og spiller det sejeste rocknummer. En sværm af feer og trolde, der danser salsa, mens andre slår rytmen og spiller til. Og i en båd ude i søen sidder en og synger opera. Der bliver da ikke et øje tørt. Og der er ingen tvivl om, at læring og trivsel er i højeste gear,” siger Inge Sølvsten, mens hun drømmende kigger ud over skolens grønne udearealer. ■

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Af journalist Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Teater hjælper os til at finde løsninger

Det er ikke psykoterapi. Det er leg med børns problemer.

Ved hjælp af teateret lærer børnene at se problemer fra flere sider. Ifølge Inge Sølvsten lærer det dem at finde nye løsninger.

På Ugelbølle Friskole fylder det æstetiske arbejde en del. Både i billedkunst, musik og ikke mindst som teater. Leder af fritidsdelen, Inge Sølvsten, forestår selv en del af teaterarbejdet, som både består af traditionelt årligt skoleteater med den ældste årgang, små teateroptrin i løbet af året. Og så som Forum Teater, hvor de bearbejder forskellige emner, som fx mobberi, sorg, konflikter. Inge Sølvsten fortæller, at bør-

nene efterhånden er så vant til teaterformen, at de er med på, at nu bevæger vi os ind i det magiske rum og leger dilemmaet. Det kan fx være en fødselsdag i pigegruppen, hvor ikke alle piger er inviteret med.

Vi lærer både**med hoved og krop**

"Så spiller vi problematikken og diskuterer undervejs. 'Hvorfor har du ikke inviteret alle sammen' spørger en fra publikum.

'Hmm' – tænke, tænke. 'Jeg måtte kun invitere fem for min mor'. 'Hey – hvem vil spille moren?' Ny skuespiller på scenen. 'Mor – hvorfor må hun kun få fem med til fødselsdagen'. Så tænker moren og svarer, "siger Inge Sølvsten. Og forklarer videre, hvordan en scene udvikler sig. Så er der måske en, der spiller en af dem, der ikke er blevet inviteret. En anden spiller en, der er inviteret med.

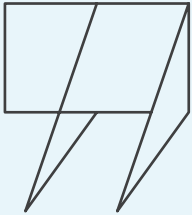
Se videoen. Elever fra Ugelbølle Friskole spiller teater og fortæller om de 24 styrker.

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

FORVANDLING

Teateret bliver en ramme, hvor eleverne får mulighed for at teste sig selv – og opdage nye sider af sig selv.

Vi kommer igennem hele processen. **Både med hoved og krop – og det er vigtigt.**

”Vi kommer igennem hele processen. Både med hoved og krop – Og det er vigtigt. For når vi bruger kroppen, husker vi. Og vi mærker, hvornår det gør ondt. Vi forstår bedre, hvad der er på spil – fra flere forskellige sider. Det er ikke psykoterapi. Det er leg med børns problemer,” siger Inge Sølvsten.

Og, fremhæver hun, samtidig lærer børnene at blive kreative i processen. De lærer at tænke nyt og vinkle emnerne fra nye sider. Og, i de fleste tilfælde, at finde

nye løsninger og forståelser. ”På den måde er teater så godt – blandt andet fordi det er identificerbart,” siger Inge Sølvsten, der som en del af teaterporteføljen i Ugelbølle også har en årlig udveksling, hvor sjette klasserne laver teater med elever fra *Arts & Media School Islington*, London.

FAKTA OM INGE SØLVSTEN

Inge er leder af fritidsdelen på Ugelbølle Friskole.

Inge er uddannet pædagog og skuespiller. Hun har en master i Børne- og ungdomskultur, medier og læreprocesser og er kunstnerisk leder og instruktør hos Teater HURRA og formand for bestyrelsen i teaterskolen Move’n Act.

Desuden er Inge Sølvsten meget engageret i arbejdet med SFO og holder foredrag for pædagoger om sine erfaringer med pædagogisk drama/teaterarbejde i SFO-regi.

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Af journalist Hanne Duus, Kommunikation & Internationalisering, hd@via.dk

Kreativitet skal trænes som alt andet

Ifølge Inge Sølvsten er det vigtigt at træne kreativiteten, der er af de vigtigste egenskaber hos fremtidens arbejdsstyrke.

En væsentlig del af teaterarbejde handler også om at være med i hele processen og lære at tage ansvar. Både for egen læring og for hinanden. Det mener Inge Sølvsten, leder af fritidsdelen på Ugelbølle Friskole. Hun peger på, at arbejdet med æstetiske processer er med til at styrke selvværd og selvtillid.

"Mens vi arbejder med teater, er børnene igennem forskellige processer for læring. Det kører op og ned. Så er der noget, der ikke duer. Nedtur. Men pludselig kører det for dem. Og så flyver vi af sted. De lærer at se andre sider af sig selv – og af hinanden," siger Inge Sølvsten og fortæller, hvor fantastisk det er at se børnene, når de pludselig

opdager nye sider og styrker ved sig selv – eller hinanden.

"De vokser og tør kaste sig ud i flere kreative processer. For kreativitet skal trænes. Akkurat som alt andet. Første dag du er på gulvet, kan du jo ikke improvisere. Det er en teknik, der skal læres," siger Inge Sølvsten. Og fremhæver, at kreativitet er en vigtig egenskab, hvis man skal kunne begå sig i verden.

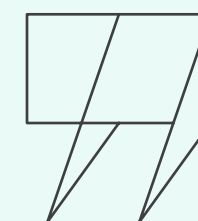
Hellere teatersport end psykolog

"Det er jo morgendagens arbejdsstyrke, vi har med at gøre. De skal kunne tænke kreativt, innovativt, entreprenant," siger Inge Sølvsten og uddyber, at hun både tænker på arbejdsmarkedet og på deres personlige udvikling.

ÆSTETIKKEN I HØJSÆDET

På Ugelbølle Friskole er der overalt fokus på de kreative processer. For kreativitet skal trænes som alt andet.

Kan de finde ud af at håndtere kaos, kan de håndtere livet. **Og det er lige præcis noget af det, du lærer igennem æstetiske processer.**

"Børn skal trænes til at kunne være i kaos. For det er den mest almindelige tilstand. Der er ikke noget, der er statisk. Men kan de finde ud af at håndtere kaos, kan de håndtere livet. Og det er lige præcis noget af det, du lærer igennem æstetiske processer. Her er facit ikke givet på forhånd. Det udvikles i processen," siger Inge Sølvsten, og tilføjer:

"Jeg siger altid – det er bedre at gå til teatersport end at gå til psykolog. Det er lidt poppet, men der er en flig af sandhed i det. For, hvis du er i stand til at arbejde i kunstneriske/kreative processer, så lærer du også dig selv at kende. Og du lærer, hvordan du kan holde til at være i verden," siger Inge Sølvsten med et bestemt og overbevisende blik. ■

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Af lektor og journalist Jeanette Svendsen, VIA Pædagoguddannelsen

Hverdagsæstetik handler også bare om at tage skoene af

Det æstetiske findes i fysiske rammer, der inviterer til sanselighed og samvær. Og selv om det kan være svært at se og måle, er den æstetiske dimension ualmindelig vigtig, når vi skal skabe gode lærings- og børnemiljøer. Det mener Jannie Moon Lindskov, direktør for Dansk Center for Undervisningsmiljø.

"Æstetik handler ikke kun om, at noget skal se pænt ud. Malerier på væggene og afstemte farver på dørene. Nej, det æstetiske materialiserer sig der, hvor arkitektur, atmosfære og pædagogiske værdier smelter sammen og skaber rammen for dét, der sker mellem mennesker". Det forklarer Jannie Moon Lindskov, direktør for Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM). Hun kommer med et konkret eksempel fra en nybygget skole,

hun besøgte for nyligt. "Skolen var 'skofri'. Det betød, at børn og voksne tog skoene af og gik rundt i hjemmesko på skolens indearealer. Det signalerer et ansvar for bygningerne og det nye inventar, og lydniveauet er mærkbart anderledes. Der er ingen unødigt støj af klaprende fodtøj – og en påfaldende stemning af hjemlighed", fortæller hun. Og hvad har det med æstetik at gøre, kunne man fristes til at spørge? "For mig er det et

godt eksempel på hverdagsæstetik", forklarer Jannie Moon Lindskov. "Vi signalerer med vores adfærd, at her ikke skal være beskidt. Vi vil kunne ligge eller sidde på gulvet og lege eller arbejde, og det inviterer igen til mange forskellige måder at lære og være på. Hverdagsæstetikken handler altså om den måde, vi sanseligt er i rummene på og de muligheder for samvær, rummene beforder".

SKOFRI SKOLE

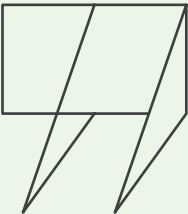
Hverdagsæstetik handler om den måde, vi bruger rummene på – og den måde rummene giver os mulighed for at være.

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

TRE DIMENSIONER SPILLERE SAMMEN

Jannie Moon Lindskov, direktør for DCUM, står i spidsen for udvikling af viden og værktøjer, der kan inspirere pædagoger, når de skal koble den fysiske, den psykiske og den æstetiske dimension i hverdagens lærings- og børnemiljøer.

Den måde vi indretter os på **skal spejle de pædagogiske visioner og værdier**, vi gerne vil udfolde.

Det æstetiske er svært at måle

Jannie Moon Lindskov leder DCUM’s arbejde med at sikre et godt undervisnings- og børnemiljø på landets skoler, uddannelsesinstitutioner og dagtilbud. Det er en opgave, der er lovgivningsmæssig bestemt, og DCUM fungerer som et uafhængigt videncenter, der skal være bindeled mellem den forskning, der findes på området – og som centeret også selv bidrager til – og så praksisfeltet. ”Undervisnings- og børnemiljø går på tre ben. Det fysiske, det psykiske og det æstetiske miljø spiller sammen og må ses i en sammenhæng, når vores mål

ikke blot er at sikre, men også at kvalificere børn og unges trivsel og læring”, fortæller Jannie Moon Lindskov. Men det æstetiske ben halter lidt. Ifølge Jannie Moon Lindskov er en af grundene, at det æstetiske miljø i skoler og dagtilbud er svært at måle i sammenligning med fx de fysiske miljøer, vi tilbyder børn og unge. Her kan vi fx bruge hjælpemidler som ’klasserumsberegner’ eller ’teknisk bygningsgennemgang’, som DCUM har udviklet. Vi kan måle luftfugtighed og kortlægge lysindfald. Men det er straks sværere både at forklare og begrunde

Hent inspiration og sparring hos DCUM

Dagtilbud

- Børnemiljø og læreplaner, idéer til at skabe sammenhæng
- Børns syn på børnemiljøet
- Værktøjskassen ”Bedre børnemiljø” kan hentes her fra juli 2018

Skole

- Verdens bedste skole, for evigt!

DCUM tilbyder også

- Oplæg
- Workshops
- Rådgivning
- Partnerskaber
- Netværk
- Og en lang række materialer og værktøjer, der som udgangspunkt er gratis

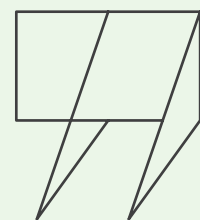
Se mere om DCUM her.

ÆSTETIK PÅ SKOLESKEMAET

Det fysiske, det psykiske og det æstetiske undervisnings- og børnemiljø **spiller sammen og må ses i en sammenhæng.**

det æstetiske miljøes kvaliteter eller mangler.

Nyt inspirationsmateriale på vej

Derfor arbejder DCUM hele tiden på at udvikle ny viden og ikke mindst konkrete materialer, der kan inspirere de professionelle til arbejdet med fysiske og æstetiske læringsmiljøer. "Vi er netop i gang med at revidere og udvikle en praksisnær og handlingsanvisende inspirationspakke til pædagogisk praksis. Materialet er målrettet pædagogisk personale i dagtilbud og kobler sig blandet andet til de nye styrkede læreplaner", forklarer Jannie Moon Lindskov. De nye materialer udvikles i et tæt samspil med et ekspertpanel af praktikere samt Kasper Stoltz og Annette Boye Kock, der er eksperter på henholdsvis rum og indretning og børns trivsel. "I det nye materiale, der er klart i juni 2018, tematiserer vi netop de æstetiske miljøer – og den sammenhæng, der er mellem

de voksnes relationsarbejde og evne til at tage børnenes perspektiv", forklarer hun.

Det æstetiske mellem rammer og relationer

Og der er brug for viden og refleksion ude i praksis. Ifølge Jannie Moon Lindskov, der selv oprindeligt er uddannet pædagog, skal pædagoger være dygtige til at reflektere over, hvordan rum er kodet. Hvordan de fysiske rammer kan blive en medspiller frem for en modspiller – og hvordan æstetikken og æstetiske læreprocesser kan tænkes mere ind i alt det, de foretager sig med børnene. Og det kræver pædagogisk lederskab at rammesætte sådanne æstetiske læringsmiljøer – ligesom evnen til at se rum og rammer med børnenes øjne.

"Vi skal virkelig overveje, hvordan vi bliver bedre til at inddrage børnene i dette arbejde", understeger Jannie Moon Lindskov. Ny forskning viser fx,

at det vi voksne kan afkode som fleksible og åbne rum, der kan bruges til alle former for leg, og som vi mener appellerer til børnenes fantasi, kan opleves helt modsat af børnene. De ser intetsigende, flade rammer, der ikke kaster gode legeskoder eller en samlende identitet af sig – men derimod stress. "Det behøver ikke at være så svært at inddrage hverken små børn eller skoleelever, fortæller Jannie Moon Lindskov.

Pædagogikken materialiserer sig i rum og adfærd

Den måde vi indretter os på, skal, ifølge Jannie Moon Lindskov, spejle de pædagogiske visioner og værdier, vi gerne vil udfolde. Det er den 'skofri skole' et godt eksempel på, fordi de fysiske rammer skaber mulighed for, at mange sanser og udtryksmuligheder kan folde sig ud gennem skoledagen. Samtidig er der – fx ved at reducere støj og give plads til fordy-

belse – tænkt over det psykiske arbejdsmiljø.

Jannie Moon Lindskov er som direktør for DUCM optaget af at inspirere pædagoger og lærere til at forstå og identificere sammenhængen mellem de æstetiske, fysiske og psykiske faktorer i de børnemiljøer, de arbejder i. Og her byder DCUM sig til.

"Vi tilbyder en lang række af gratis materialer, der kan åbne for diskussioner i studie- eller personalegrupper eller i forældresamarbejdet ude i praksis. Vi stiller også konsulentbistand og vejledning til rådighed for kommuner, der vil arbejde med deres børnemiljø", afslutter Jannie Moon Lindskov. ■

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af pædagog Heidi Knudsen, fagansvarlig konsulent ved Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

Æstetikken tilbage i pædagogikken

– på opdagelsesrejse mod ukendte mål

Ny bog argumenterer for en revitalisering af æstetikken i pædagogikken. For æstetikken er trængt af læringsdiskursen og udsat for en reel "kognitiv annektering", lyder det. Både i den pædagogisk praksis i dagtilbud og i pædagoguddannelsen.

"Mennesker udvikler viden om verden og om sig selv igennem kreative processer ...", sådan skriver en af bidragsyderne i en ny bog målrettet pædagoger og pædagogstuderende. Et argument, der understøtter bogens titel om at bringe æstetikken tilbage i pædagogikken – og ikke mindst til pædagoguddannelsen.

Æstetikken skal påvirke
Æstetikken tilbage i pædagogikken – på opdagelsesrejse mod ukendte mål griber fat i en grundlæggende diskussion af æstetikkens aktuelle vilkår i de pædagogiske praksisfelter. Allerede i det introducerende kapitel skitserer redaktøren Niels Falk Hansen en tydelig mission med bogen – nemlig at udfordre og kvalificere læse-

rens forståelse af æstetikkens muligheder i det pædagogiske arbejde med børn og unge.

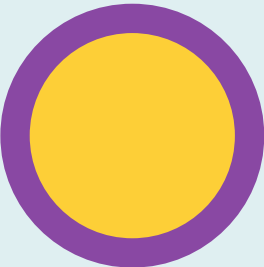
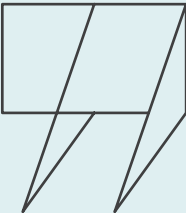
For ifølge bogens bidragsydere kan og skal æstetikken åbne for nye refleksioner og ideer til, hvordan vi kan påvirke de politiske, samfundsmæssige og uddannelsesmæssige dagsordener, der er fremherskende disse år.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Vægten lægges på, hvordan teorierne om-sættes i praksis. **Og det har stor værdi og gør denne bog til noget særligt.**

Mange perspektiver på æstetikken
Bogen indeholder ni korte, selvstændige kapitler, der hver især vinkler temaet om, hvordan æstetik, æstetiske læreproces-ser og æstetiske udtryksformer kan bibringe noget til pæda-gogikken i dag. Og alle kapitler bidrager med perspektiver på, hvorfor æstetikken er nødven-dig for menneskets udviklings-og dannelsesproces.

Forfatterne er en bredt sam-mensat gruppe med vidt for-skillige faglige afsæt. Professor Lene Tanggaard præsenterer med afsæt i forskning sin fem-faktor-model for kreativi-tetsfremmede læringsmiljøer. Bennyé Austring introduce-r æstetik og pædagogik i et samfunds-fagligt perspektiv, mens Lulle Zahle inspirerer til helt konkrete æstetiske ople-velser. Mangfoldigheden styrker bogens bredde og tyngde og bringer diversiteten og perspek-

tiverne frem til læseren. Bogen kan blandt andet derfor med fordel ses som en grundbog, målrettet pædagogstuderende og efter- og videreuddannelse til pædagoger.

Balance mellem leg, læring og dannelse
Fokus på æstetiske og kreative udtryksformer, som en væsentlig del af det pædagogiske arbejde med børn og unge, løber som en rød tråd gennem alle kapitler. På den måde bidrager bogen samlet set til diskussionen om, hvordan vi finder den rette balance imellem leg, læring og dannelse i pædagogisk prak-sis. Og bidragene er med til at gentænke og genopfriske den æstetiske dimensions væsent-lighed i det pædagogiske arbejde i sin helhed. Det gør bogen højaktuel i en tid med ny dagtilbudslov og en styrket pædagogisk læreplan på dags-ordenen.

Praksisnære ideer – en styrke i bogen
Selvom bogen i sin form pri-mært bevæger sig på et over-ordnet, refleksivt plan, så lykkes det også i flere af kapitlerne at koble viden og forståelse til den pædagogiske praksis – bedst i kapitlerne 6, 8. 9. Bogen giver også konkrete forslag til praksisnære ideer og overvejel-ser til arbejdet med æstetiske læreprocesser med børnene i hverdagen. Det styrker bogens berettigelse yderligere og gør den anvendelig og kærkommen for den pædagogiske praksis. ■

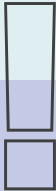

Bog fakta

Titel: ~~Æ~~stetikken tilbage i pædagogikken – på opdagelsesrejse mod ukendte mål

Forfatter: Niels Falk Hansen (red.)
Forlag: Dafolo
Sider: 149

Anmeldt af **Heidi Knudsen**, pædagog, cand.pæd. pædagogisk psykologi og fagansvarlig konsulent ved Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af journalist Hanne Duus, VIA Kommunikation & Internationalisering, hd@via.dk

Æstetiske læreprocesser er en socialpædagogisk kernekompetence

Kunstnerhuset Karavana er en kunstnerisk og socialpædagogisk arbejdsplads, hvor omdrejningspunktet i hverdagen er teater, musik og billedkunst. Her foregår uddannelse, dannelse og udvikling primært igennem æstetiske læreprocesser. Og det har det gjort siden starten i 1993. Så i år fejrer de 25 års jubilæum.

"På scenen står Morten. Han er scenevant; optræder blandt andet som konferencier på Sølundfestivalen på 33. år. Men denne gang er han ikke konferencier. Han er med i Gasolin – et musikteaterstykke opført af Kompagni Karavana. Og han står helt stille med hænderne i lommen, mens han kropsligt fortolker 'Dagen før'. Det er Mette Demuth, pædagog og teaterinstruktør på

Karavana, der fortæller historien. Om Morten, der hver dag arbejder som skuespiller i Kunstnerhuset Karavana. Han er ansat som skuespiller og er med til at skabe de mange teaterforestillinger Karavana spiller. Men arbejdet handler også om identitetsskabelse, sociale kompetencer og demokrati. "Det var helt fantastisk. Da Morten skulle optræde i vores

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

PROFESSIONELLE UDI TEATER OG BILLEDKUNST

Mette Demuth (tv) er uddannet pædagog, teaterinstruktør og har en diplomuddannelse i dramapædagogik.

Janne Andreasen (th.) er uddannet pædagog, linjefag i billedkunst fra Læreruddannelsen. Voksenpædagogisk diplomuddannelse.

Ved at styrke deres kunstneriske og æstetiske evner, styrker vi deres kommunikative evner.

Gasolin-stykke, overførte han naturligt den rolle, han kender som konferencier. Men her var den ikke så virkningsfuld som på Sølund. Så foreslog jeg ham at putte hænderne i lommen – gå fra de spredte arme til en lukket kropsholdning. Så skete der noget. Pludselig stod han der og sang – så inderligt. Ved hjælp af sit kropssprog forstod han pludselig at udtrykke sig anderledes. En inderlighed hos ham, som jeg aldrig havde set før. Det var meget rørende,” fortæller Mette Demuth.

Vi giver dem stemme i verden

Kunstnerhuset Karavana er et professionelt teater, band og atelier for voksne med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne. Her arbejder omkring 35 kunstnere hver dag med at udvikle deres kunstneriske udtryk og deres evne til at deltage i samfundet. Gruppen er meget forskellig og har fx meget varieret sprog. Nogle har meget lidt verbalt sprog.

Ifølge Janne Andreasen, pædagog i Atelier Karavana, er en af de fornemmeste opgaver at finde ressourcer og særlige

kompetencer hos den enkelte.

”Igennem de æstetiske udtryk får de her mennesker en stemme. De får mulighed for at give udtryk for, hvad de føler og tænker. De fleste er ikke særlig verbalt stærke og så kommer de nemt til kort, når kommunikationen primært er ord. Men ved at styrke deres kunstneriske og æstetiske talenter, styrker vi deres kommunikative evner,” siger Janne Andreasen. Mette Demuth supplerer og siger: ”De lærer at bruge deres krop, maleriet og musikken – det æstetiske sprog. Ved hjælp af

deres kunst. Det duer ikke, at jeg verbaliserer for meget, for så går det i mange tilfælde hen over hovedet på dem. Så jeg går rundt og bevæger mig sammen med dem. Så det kommer ind i kroppen,” siger Mette Demuth. Og hun understreger, at pædagogerne stiller reelle krav til deltagerne. Og en teaterforestilling eller kunstudstilling er først færdig, når alle er tilfredse og lige som de drømmer om.

”Vi har sådan et billede af en lukket blomst, der stille og roligt åbner sig – og til sidst bliver til en fælles og smuk blomsterbuket,” siger hun.

Udvikle sociale kompetencer

Ifølge de to er der tale om en brugergruppe, der for manges vedkommende har svært ved at arbejde sammen med andre. En gruppe, der generelt ikke har så mange sociale kompetencer.

”Vi har en pige i Atelieret – Karen. Hun bruger sine billeder som støtte til at kunne udtrykke sig.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Karavana er jo ligesom sangen *Joanna*. Et sted, hvor man har lov til at drømme.

Når hun står ved siden af et af sine værker, kan hun fortælle om, hvad billedet udtrykker. Hun støtter sig op ad sin kunst. Og ved hjælp af den, kan hun huske og fortælle, hvad hun tænker og føler. Og fortælle om det,” siger Mette Andreasen. Mette Demuth fortæller, at i teaterrummet er alle afhængige af hinanden og her spiller evnen til at kunne arbejde sammen en meget stor rolle. ”Hvis én ikke fungerer i forestillingen, så fungerer hele forestillingen jo ikke. Mens vi spillede Gasolinstykket, sagde en af deltagerne pludselig: Jamen, Karavana er jo ligesom sangen Joanna. Et sted, hvor man har lov til at drømme. Der, hvor man ikke bare får lov til at passe sig selv. Det var rørende. Og et godt billede på, hvordan æstetikken spiller en væsentlig rolle – både kunstnerisk og til den personlige udvikling,” siger Mette Demuth.

Store skridt på lang sigt

Det er Janne Andreasen enig i og hun siger, at der ikke er nogen tvivl om, at blandt andet rummelighed styrkes i det æstetiske arbejde. Borgerne lærer at anerkende hinanden og får styrket deres sociale kompetencer. ”Det kan være, at nogen synes, Anna er mærkelig. Men hun maler godt nok nogle flotte billeder. Og

så bliver hun anerkendt for det. Og bliver en del af gruppen igennem sin kunst. Kunst er et fantastisk socialpædagogisk redskab,” siger Mette og understreger, hvor vigtigt det er at stille krav. ”Vi forsøger at undervise vores kunstnere et niveau over, hvor de er nu. Hver dag skal vi leve op til, at kunstnerne stoler på os. Stoler på, de opgaver vi stiller dem, kan de løse. Små skridt hver dag. Store skridt på lang sigt,” siger Janne Andreasen.

Vigtigt at inddrage uddannelsen

De to er ikke i tvivl om vigtigheden af kunsten og de æstetiske læreprocesser i deres socialpædagogiske arbejde. Hverken her på Karavana eller andre steder i samfundet. For det er langt fra de fleste, der lærer bedst via en boglig tilgang. Og de understreger også, hvor vigtigt det er at samarbejde med pædagoguddannelsen, med de studerende og underviserne. ”Det er vigtigt, at de studerende, ja hele uddannelsen, får kendskab til vores arbejde. At de besøger os og får øje for, hvordan det kunstneriske og æstetiske arbejde har stor betydning for udviklingen af netop denne målgruppe. Det er jo de studerende, der skal føre dette arbejde videre,” afslutter Mette Demuth. ■

KUNSTENS SPROG

Musikken, lærredet og teaterscenen styrker Karavana-kunstnernes måde at kommunikere på. Læs mere om KARAVANA her.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af journalist Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

Kunstnerhuset KARAVANA

– 25 år med kunstnerisk udfoldelse

Kunstnerhuset KARAVANA blev etableret i 1993. Det var skoleleder ved Lyngåskolen Jørgen Buttenscön og afdelingsleder Jan Thomsen, nu lektor ved VIA Pædagoguddannelsen, der startede projektet. Et kunstnerhus med udgangspunkt i lysten til at male, tegne, spille musik og teater. I Kunstnerhuset KARAVANA arbejder omkring 50 kunstnere med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne i enten Kompagni KARAVANA, KARAVANA Band eller Atelier KARAVANA. Sammen udvikler de deres kunstneriske udtryk og via denne evnen til medborgerskab og til at fungere i samfundet.

En arbejdsplads med ansvar

KARAVANA er en arbejdsplads – og har fungeret og udviklet sig som sådan gennem 25 år. Kunstnerne kommer til huset enten i praktik eller som fastansatte. Der er helt klare forventninger til de enkelte borgere, og udgangspunktet er lysten til at udtrykke sig. Og alle skal gøre det de

kan; så godt som de kan. De skal gøre sig umage. Det er et professionelt sted. Og når der skal laves en udstilling, er det ikke alle værker, der kommer med. Sammen udvælger de de bedste værker. Og kunstnerne ved godt, at der ikke er garanti for, at deres værker kommer med på udstillingen. Og får mulighed for at bidrage til omverdenen med det, de kan – det, de er gode til. Men de er også trygge ved, at det nok skal komme. Ingen er professionel fra den første dag.

Personlig udvikling og medborgerskab

Målet er, at borgerne bliver dygtige kunstnere; gevinsten er, at de udvikler deres identitet, lærer en masse om sig selv, om verden – og om hinanden og fællesskabet. Der er ingen, der pjækker. Alle kan have en off-dag, men den holder de på KARAVANA. Der er en meget høj disciplin og ansvar for fællesskabet og arbejdsopgaverne. Og det er faktisk ret fantastisk med denne målgruppe. ■

KUNSTNERISK KVALITET

KARAVANA har gennem 25 år udviklet unikke formater, der sætter kunstnernes kompetencer i centrum.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af lektor Elisabeth Schjødt Laursen og lektor Johanne Hempel, VIA Pædagoguddannelsen

Skønne musikalske øjeblikke i børnehaven

Musik og legende musikalsk udfoldelse er grundlæggende for børns væren. Derfor kan det undre, at det musikalske samvær i børnehaven ofte reduceres til et middel for læring af *andre* kompetencer – sprog, matematik, sociale kompetencer. Hverken de nuværende eller de styrkede læreplaner, der er på vej, rummer et selvstændigt tema for musik. Og samtaler med både pædagogstuderende og uddannede pædagoger tyder på, at det musikalske samvær med børn ofte opleves kaotisk

og svært at håndtere. Det kan derfor være lidt af en udfordring for børn at få del i skønne musikalske øjeblikke, hvis musikken ikke prioriteres og tilskrives egenværdi i den pædagogiske diskurs. Som medarbejdere i VIAs program for Æstetik og Pædagogik satte vi os for at undersøge disse særlige øjeblikke i forskningsprojektet 'Skønne musikalske øjeblikke i børnehaven'. Vi gennemførte derfor et mindre kvalitativt feltstudie i Børnehaverne Sanseslottet i

Larmende trommeri og upolerede råb kan være benzin til den gode musikleg i børnehaven – og faktisk rumme helt særlige og skønne musikalske øjeblikke. Det viser et feltstudie, der peger på, at musikken, og det nærvær den tilbyder, bør prioriteres. Også selv om effekten ikke kan måles og vejes.

Kolding og DII Bavnebakken i Hasselager, der begge har en levende musikkultur. Målet var at få øje på, hvordan de musikalske øjeblikke udspiller sig, og hvad der muliggør, at de kan finde sted.

Filosofisk æstetik og skønhedserfaringer

Projektideen og lysten til at udforske musikalske øjeblikke tager afsæt i Dorthe Jørgensens, professor på Aarhus Universitet, særlige måde at forstå begrebet *filosofisk*

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

sofisk æstetik på. Her er den æstetiske erfaring kendetegnet ved en særlig sensitiv erkendelse, som er både fornemmende, dvælende og reflektiv. En filosofisk æstetisk tilgang åbner for såkaldt skønhedserfaring. Og det er, ifølge Dorthe Jørgensen, vigtigt at give plads til skønhedserfaringer i livet, fordi de skaber meningsfuldhed, livsfylde og livskvalitet. Det 'skønne', som imidlertid er svært at sætte ord på, kan ikke måles og vejes. Skønne øjeblikke er derimod noget, der sker i mødet og i nærvær. Og set med et filosofisk æstetisk blik, er formålet med musikaktiviteter i børnehaven det musikalske nærvær og samvær i sig selv, i al sin kompleksitet. Det interessante er så, om det er muligt at få øje på disse skønne øjeblikke i den mangfoldighed af musikalske udtryk, der udspiller sig i den pædagogiske praksis i de to institutioner. Et eksempel fra

Sanseslottet kan være med til at belyse det:

Musikalsk samvær i nu'et
Det er midt på formiddagen i Børnehaven Sanseslottet. Pædagogerne er i gang med musikalsk samvær med en gruppe børn. Birgitte spiller guitar og synger, mens Helle sidder ved klaveret med 2-3 medspillende børn. En lille gruppe drenge bevæger sig i den ene ende af lokalet og giver den gas på rasle-æg. En anden gruppe snurrer rundt om sig selv og bidrager momentant til sanglegen. Ind imellem slår de et par trommerytmer på congaen. I baggrunden leger udklædte piger, og da sangen på et tidspunkt er svag i lydstyrke, råber den ene pludselig "Neeej, tissemand!" efterfulgt af latter. De yngste børn fylder midt på gulvet, mens de ivrigt spiller på rasle-æg og synger med. Josefine, som har klædt sig ud med lysegult skørt på hovedet,

OM

Johanne Hempel
johh@via.dk

Lektor i musik, VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus

Johanne er især interesseret i forholdet mellem musik, æstetik og pædagogik. Er optaget af, hvorfor og hvordan musik kan være med til at øge menneskers livskvalitet og udtryksglæde.

OM

Elisabeth Schjødt Laursen
esl@via.dk

Lektor i musik, VIA Pædagoguddannelsen i Horsens

Elisabeth har gennem mange år været optaget af æstetiske processer, i teori og praksis og har arbejdet med musik som udtryksform i pædagogisk arbejde.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Sådan skaber du skønne musikalske øjeblikke

- Få øje på børnenes opslugthed af musikaktiviteten
- Udvis nærvær og opmærksomhed
- Giv plads til børnenes udtryk – også de upolerede og provokerende
- Gå foran: Syng, brug din rytmiske fornemmelse, spil et instrument
- Brug din egen indsigt i, hvorfor det musikalske samvær er meningsfuldt

er helt opslugt af sangen: "Vi er alle sammen vilde", synger hun, mens hendes kropslige udtryk og blik udstråler et totalt fokus på musikken.

"... For mig er det her et skønt musikalsk øjeblik, fordi det enkelte barn er lige dér, hvor det vil være, både i rummet og i aktiviteten", forklarer Birgitte Frahm, der er pædagog i Sanseslottet.

Og selvfølgelig er det en stor fordel, i det musikalske samvær med børnene, at Birgitte og kollegaen Helle kan, vil og tør gå forrest i aktiviteten. Men en anden afgørende faktor, som vi har fået øje på i projektet, er deres og andre professionelle voksnes evne til nærvær og opmærksomhed på de skønne musikalske øjeblikke og viljen til at give dem tid og rum. Birgitte fortæller om formidlingsmusikaktivitet: "Nogen ville nok synes, det virker ret kaotisk og at det larmer, men

for mig er det her et skønt musikalsk øjeblik ..."

Tegn på skønne musikalske øjeblikke

I gennem feltarbejdet i de to børnehaver blev det tydeligt for os, at det nærmest vrir med skønne musikalske øjeblikke og et helt særligt samvær. Vores materiale er fyldt med børn og voksne med åbne ansigtsudtryk og engagerede kroppe, med legende børn i rollen

som flodhest, giraf og elefant og med avancerede dansebevægelser i en flot Michael Jackson-dans.

Men hvad er det så, der gør, at vi oplever dette musikalske samvær som et skønt musikalsk øjeblik? Ifølge Mogens Paahus, professor emeritus ved Aalborg Universitet er det på grund af en særlig stemthed. Det vil sige en gennemgribende stemning af åbenhed og modtagelighed. En emotionalitet, der knytter

sig til kroppen. Paahus forklarer det sådan:

"Selve dette at barnet oplever med hele sig selv, engageret, involveret, opslugt, fængslet, betyder, at der i dets opleven altid indgår dette, at det bevæges, angås, gribes af det, det møder, på en bestemt måde; og det er den form for kropsligt forankret emotionalitet, jeg kalder stemthed." Stemtheden lever af åbenhed og kan ikke formidles direkte.

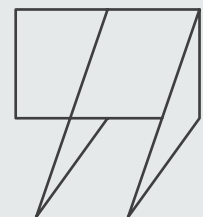
Projektet kort

'Skønne Musikalske Øjeblikke i børnehaven' er et FoU-projekt under programmet Æstetik og Pædagogik i VIA gennemført i perioden 2016-2017.

Gennem et etnografisk feltarbejde undersøgte vi om og hvordan en filosofisk-æstetisk tilgang kan medvirke til at indfange og muliggøre skønne øjeblikke i en musikalsk praksis i børnehaven.

Med afsæt i feltarbejde og interviews har vi afdækket, italesat og analyseret 'Skønne musikalske øjeblikke' og peger på forudsætninger for og måder, som muliggør at (flere) skønne musikalske øjeblikke kan opstå i børnehaven.

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Hvis musiklegen bliver for kedelig, bruger de pjat, frække tilråb **eller andre ustyrlige udtryksformer** til at sikre fortsat legestemning.

Men forskellige situationer kan give tid og plads til, at mennesker kan åbne sig for sanseindtryk og erfare skønheden i nuet. Børn, som bliver stemte – som vi har set det i eksemplerne ovenfor – får på den måde mulighed for at være i oplevelsen af et skønt musikalsk øjeblik.

Paralleller til legens univers

Feltarbejde afdækker også mange paralleller mellem børns leg og det skønne nu i musikken. Både legen og musikken forudsætter og handler netop om stemthed i nuet. Ligesom legen har sit eget formål, så er formålet med musikaktiviteter i børnehaven, ud fra en filosofisk, æstetisk tilgang, det musikalske nærvær i sig selv. I al sin kompleksitet.

Børn er optagede af at lege.

Hvis musiklegen bliver for kedelig, bruger de, som vi så ovenfor, pjat eller frække tilråb eller andre ustyrlige udtryksformer til at sikre fortsat legestemning. Den adfærd får nogen gange de voksne til at opleve tab af kontrol og måske ligefrem kaosangst.

Musikken har en tendens til at sætte barnet fri og vække legestemningen. Og for de fleste pædagoger kan det være svært at rumme og håndtere børns overskridende handlinger i det rammesatte musiksamvær. Både for de pædagoger, der er særligt musikkyndige, og de, der mere bruger musik som et pædagogisk redskab.

Nærværet er alfa og omega

Pædagogernes evne til nærvær og evne til at få øje på børnenes musikalske udtryk er alfa og omega. Og feltarbejdet peger på, at giver vi plads til børnenes udtryk – også de upolerede og provokerende – så fungerer det som den nødvendige benzin til den gode musikleg. Et filosofisk æstetisk blik på musikaktiviteterne kan bidrage til at skabe denne opmærksomhed og samtidig give en dybere og bredere forståelse for børnenes deltagelse i det rammesatte musikalske samvær. For der er mange måder at være tilstede på i de skønne musikalske øjeblikke! ■

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af lektor Johanne Hempel og lektor Elisabeth Schjødt Laursen, VIA Pædagoguddannelsen

'Og tiden stod stille i to sekunder ...'

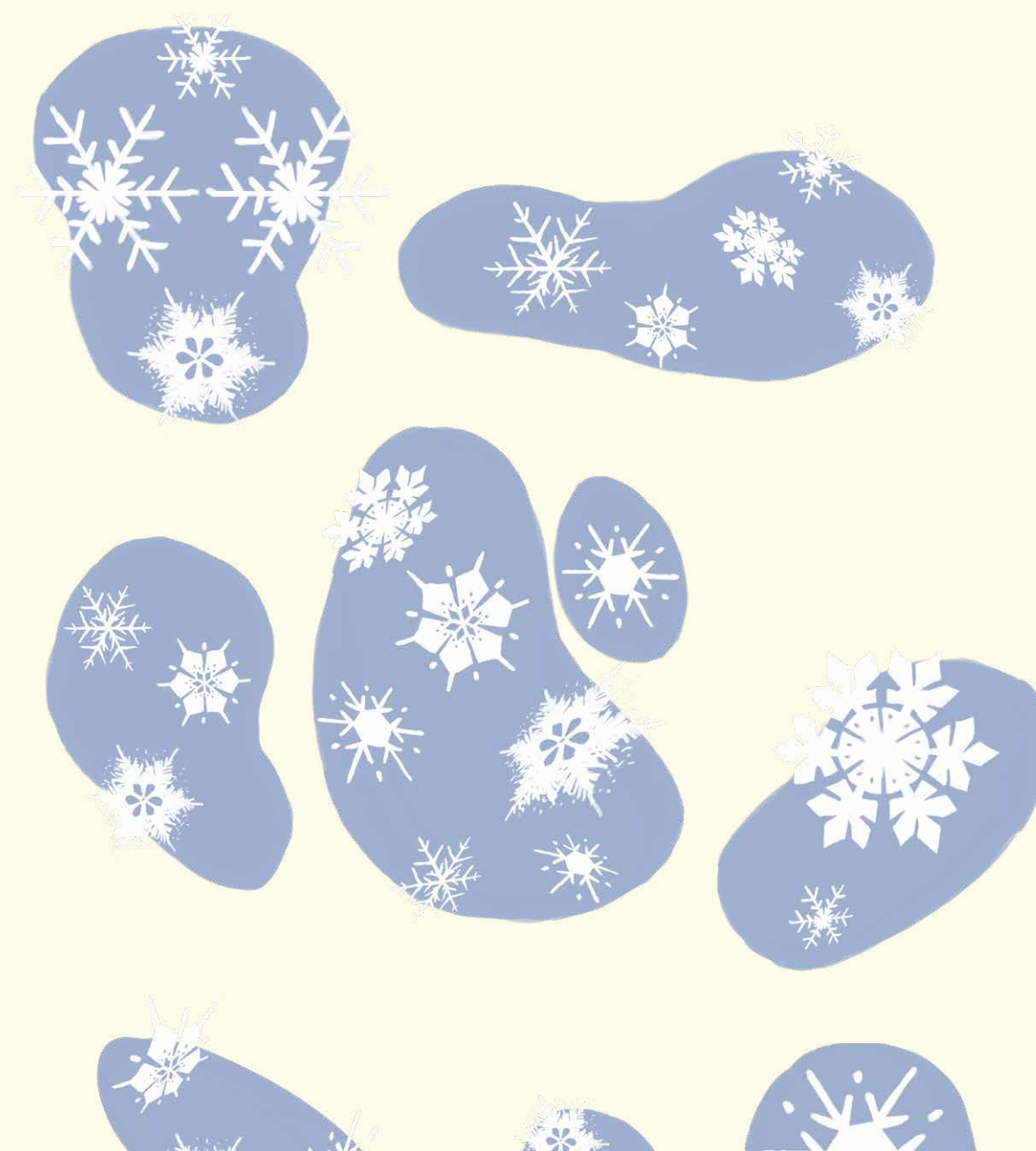
Forskningsprojektet 'Skønne musikalske øjeblikke' undersøger, hvordan det er muligt at skabe særlige musikalske oplevelser i børnehaven. Og projektet afdækker, at de skønne øjeblikke ikke nødvendigvis ligger i musikkens toner – men derimod i stilheden mellem tonerne. I pausen.

I fællesrummet i den integrerede Institution Bavnebakken er børn og voksne stuvet sammen i en tæt og lidt ujævn kreds af kroppe. Sangpædagogen Nadja synger og spiller for, og børnehavebørnene gentager og gengiver forskellige vejr-fænomener efter hende. Hænderne danser lydligt på trægulvet. Kraftige flade håndklask i hurtigt tempo følger mere forsigtige og raspende glid i cirkulende bevægelser. Det er torden, blæst og hagllyde, der afløser hinanden. Og børnene skiftes til at finde på.

"Sne" – foreslår et barn ivrigt – og pludselig opstår en forunderlig pause. To, tre sekunders fuldkommen stilhed, hvor kun opmærksomme blikke, udveksles.

Et banalt eller et særligt øjeblik?

"Wauw – her skete noget særligt! Det var ligesom, der var et vakuum i rummet – og så var vi videre. Det var et break, der skabte ny energi", forklarer Nadja, da vi efterfølgende taler om oplevelsen i forbindelse med Forskningsprojektet

'Skønne musikalske øjeblikke', som Bavnebakken er involveret i. I projektet er vi netop på jagt efter det særlige og skønne, der kan opstå i musikaktiviteter i daginstitutioner.

På en måde er det en banal situation. Børnene bliver bedt om at illudere sne, og der følger en intens stilhed i et kort øjeblik. Sne er stille; ergo er her stille. Det er den indlysende, logiske og rationelle forklaring. Og så kunne vi for så vidt stoppe her.

Men dette særlige øjeblik var ladet med spænding, betydning og fornyet energi. Det gjorde stort indtryk på både børn og voksne, viste vores efterfølgende interviews. Og det bidrog til en anelse om, at her skete

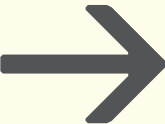
noget særligt – noget, der kalder på forklaringer.

Når stilhed ikke er det samme som ro

Nu kan det jo ikke undre nogen, der har arbejdet i en daginstitution, at lidt ro om ørerne kan opleves som et åndehul. Men stilheden, denne formiddag på Bavnebakken, blev ikke oplevet som afslappende ro i en afspændt, udåndende forstand. Snarere som en 'larmende' stilhed, der kom til udtryk gennem et intenst nærvær, en komprimeret indånding og en spændingsfyldt pause.

Komponisten og forfatteren Karl Aage Rasmussen beskriver musik som en særlig hørbar form for tid og som andet og

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

mere end lyd. Når musikken stopper, holder den ikke op med at være musik; den holder blot op med at være lyde. Stilheden er på den måde lydens komplementære forudsætning, og samtidig også det rum, hvor musikken klinger stumt videre i bevidstheden.

De to, tre sekunder, der opstod på gulvet i Bavnebakken denne formiddag, kan netop forstås og fortolkes som sådan en stum klingen i bevidstheden. Som et åbent øjeblik, hvor der opstår mening og betydning. Både for børn og for voksne. For det er i feltet mellem lydene, at vi giver lyden substans og mening. Det er dér, i vores medleven, at musikken bliver til musik. Den egentlige musik er altså det, der sker i mellemrummet, i mellemværen – det mellem tonerne, forklarer Karl Aage Rasmussen. Birgitte S. Petersen, lektor ved Institut for Æstetik og Kommunikation/AU, beskri-

ver det lidt på en anden måde. Pausen er, forklarer hun: ”på den måde en magnet, der skaber spænding og forøger udstrykspotentialet såvel i tekst som i et stykke musik (...) – en fri pause eller et åbent øjeblik” De to, tre sekunder, der opstod på gulvet i Bavnebakken denne formiddag, kan netop forstås og

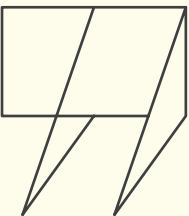
fortolkes som sådan et åbent øjeblik, hvor der opstår mening og betydning. Både for børn og voksne. **I pausen skærpes sanserne** Et andet sted i sin bog *Lyd*, litteratur og musik beskriver Birgitte S. Pedersens en såkaldt generalpause i en symfoni.

”Generalpausen i en symfoni er øjeblikket, hvor samtlige medvirkende og tilhørere med tilbageholdt åndedræt venter på forløsningen;(…) I pausen skærpes alle sanser, forventningen til det, der skal komme, overskygger alt andet, der sker. Mens musikken spiller, kan tilhørerne rumstere adspredt rundt i egne tankerækker, men når den tier – da må man lytte.” Børnene og deres pædagoger på Bavnebakken var ikke til symfoniorkesterkoncert denne tirsdag formiddag – hverken som musikere eller som publikum. Men generalpausen kan måske være med til at beskrive og sætte den fælles oplevelse i legen med vejr-lyde ind i en

forståelsesramme. For både børn og voksne oplevede, at de få sekunders pause netop kaldte på alles lydhørhed og bevidsthed på én og samme gang. Måske var det i denne generalpause, hvor tiden gik i stå i et kort nu, at fænomenet ’lyden af sne’ blev pirret og trådte frem i bevidstheden? Måske var alle vidner til et nærværskabende ophør i tiden – et mellemmeneskeligt og kortvarigt stumt møde i musikken, der satte det ellers pulserende og larmende liv i relief? Vi kommer aldrig til at kunne konkludere forstandsmæssigt på det. Men et skønt musikalsk øjeblik – det var det! ■

Vil du vide mere musikkens betydning?

- Pedersen, Birgitte S. (2008): *Lyd, litteratur og musik*. Aarhus Universitetsforlag
- Rasmussen, Karl Aage (2008): *Musik i virkeligheden: essays om musik og mennesker*. Gyldendal

Sne er stille; ergo er her stille. Det er den indlysende, logiske og rationelle forklaring.

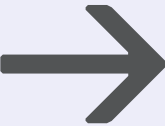
SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af journalist Hanne Duus, VIA Kommunikation & Internationalisering, hd@via.dk

A photograph of two young children sitting at a wooden table, engaged in painting. The child in the foreground, with blonde hair, is focused on painting a green shape on a white piece of paper. The child in the background, wearing a blue and red shirt, is also painting. The table is covered with various paint containers and papers, showing a creative and messy environment.

Vi har kun de
begrænsninger,
vi selv lægger

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

I børnehaven Guldbryllupsasylet lærer Kirstine Kirk børnene at opleve og gribe verden ved hjælp af æstetikken. Og det gør hun også i sit privatliv. Hun stjæler og deler med arme og ben. Æstetikken er hele hendes liv. Og så synes hun i øvrigt, at pædagogfaget er det vigtigste i verden.

”På vej til arbejde så jeg de her fantastiske og billige tulipaner i Føtex. Dem kan vi da lave en masse sjov med, tænkte jeg. Og så købte jeg en kæmpe bunke”. Det er sådan hun gør. Kirstine Kirk, pædagog i børnehaven Guldbryllupsasylet i Aarhus. Hun bliver inspireret af hverdagen. Og så omsætter hun de mange idéer og indtryk til forskellige æstetiske udtryk. Både på arbejde og privat. Hjemme i børnehaven kom børnene farende og hjalp med at pakke tulipanerne ud. Og kom med gode forslag til, hvad de skulle bruges til. ”Jeg vil så

gerne lave parfume,” sagde en pige. Og så gjorde de det. ”Det er sådan, jeg gør. Jeg pakker begrænsningerne væk. Og mine tanker om en masse, smukke blomster i vaser over hele børnehaven, faldt for idéen om parfume. For det kunne jeg godt forstå, var en spændende proces,” siger hun. Og forklarer, hvordan børnene pillede blomsterne fra hinanden, fandt frem til støvdragerne. Og så kunne en af pigerne huske noget med, at mor engang blev vred over, at farven fra støvdragerne ikke kunne vaskes af tøjet. Så det skulle de lige være opmærksomme på.

MIN STØRSTE PÆDAGOGISKE OPGAVE

For Kirstine Kirk handler det om at vise børnene, at livet er en god idé. At der er mange spændende skridt at tage i livet.

Vi skal finde mulighedernes veje
Så skulle der vand og tulipanblade i flaskerne. ”Og skilte. Så man kan se, at det er parfume”. ”Det er en typisk proces. Vi bliver inspireret og så handler vi på det. For mig handler det om at være nysgerrig, have det sjovt. Og lære noget. Vi

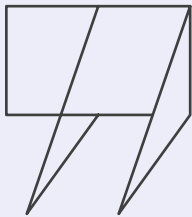
skal lære de små mennesker, at livet er sjovt. Og vi har kun de begrænsninger, vi selv lægger. For mig handler det om at finde mulighedernes veje,” siger Kirstine Kirk. Hun fortæller, at på Brumbassestuen er alt tilgængeligt. Både sakse, farver og limpistoler. For

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

HUN DELER UD AF ALT

Kirstine Kirk er uddannet pædagog. Hun arbejder som pædagog i børnehaven Guldbryllupsasylet i Aarhus. Desuden er hun hverdagskunstner, der flittigt deler ud af sine mange indtryk fra sin hverdag, på de sociale medier.

Det er sådan, jeg gør. **Jeg pakker begrænsningerne væk.**

det er også en del af Kirstines dagsorden. At indrette sig efter, at ting kan lade sig gøre. Børnene skal lære at mestre værktøjerne. ”Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at vi får robuste børn, når vi arbejder med æstetiske læreprocesser. Og robuste børn lærer at navigere i dagligdagen. Jeg har fx aldrig hørt om børn, der klippede deres fingre af. De stopper jo, når det gør ondt. Og de børnelimpistoler vi har; dem kan de ikke brænde sig på. Det gør lidt ondt, ja. Men så lærer de det, inden de bliver store og kaster sig over de rigtig limpi-stoler. De kan brænde,” siger Kirstine Kirk, og understreger, hvor vigtigt det er, at børn får lov til at være i æstetiske pro-

cesser, hvor de lærer at kigge indad og forstå, hvordan de kan omsætte følelser, indtryk og impulser på måder, der giver mening for dem. Og hvor de aftryk det ender ud i ofte er nye stier, der giver nye muligheder. Ifølge hende lærer de at handle og finde udveje.

Krydderi til mit verdenssyn

Hun fortæller, at hendes skjulte dagsorden både er at vise, at alt kan lade sig gøre, at æstetiske læreprocesser skaber robuste mennesker. Og at pædagog-faget er det bedste i verden. Hun mener desuden, at pæda-goger har et kæmpe ansvar. For børnenes dannelsesrejse starter allerede i børnehaven. Og det skal pædagoger tage seriøst.

ROBUSTHED OG ÆSTETIK

Kirstine er ikke et øjeblik i tvivl om, at børn bliver mere robuste, når de arbejder med æstetiske læreprocesser.

”Det er en fantastisk verden og jeg elsker at være pædagog. Og giver noget mening for bør-nene, giver det mening for mig. Vi skal vise børnene, at livet er en god idé. Der er så mange spændende skridt foran dem. Og det i den grad min opgave som pædagog at vise dem vejen,” siger Kirstine Kirk, der også gerne krydrer sit æstetiske

blik med rejser ud i verden. Her suger hun til sig af oplevelser, som hun tager med sig hjem på sin tegneblok eller i sit kamera. Og deler livligt med resten af verden. Enten i børnehaven med børnene, eller via sin face-bookgruppe eller instagram, hvor hun elsker at dele sine mange indtryk. ■

SKRÅL, SANS, MAL OG DANS ... GIV ÆSTETIKKEN PLADS

Af pædagogstuderende Lærke Katrine Jensen, VIA Pædagoguddannelsen

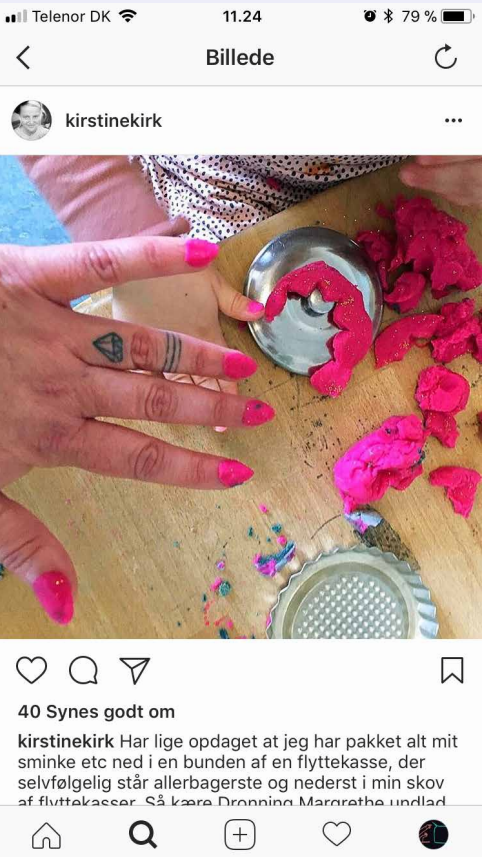
GALLERIER PÅ SOME

Kirstine Kirk henter indtryk overalt i sin hverdag. Og indtryk-kene bearbejder hun både i sit private og sit professionelle liv – og giver dem nyt liv i sine gallerier på de sociale medier.

Pædagog og hverdagskunstner

Kirstine Kirks kærlighed til farver, mønstre, strukturer, billeder, forstyrrelser i hverdagen, hører både til hendes professionelle og private liv. Hun kan nemlig slet ikke lade være med at blive inspireret. Og bruge det aktivt i sit liv. Som da drengene lavede larm og skulle bænkes med en stille leg. I stedet hev Kirstine dem med udenfor. For det regnede – så kunne de lige så godt male med vandfarver udenfor. Her var vandet jo lige for. Så var der både plads til larm og vandpjaske-ri. Og masser af sjov – og god læring. De fandt også ud

af at bruge mudderet til at lave lermasker på træstammerne. Det blev til et helt lille regnvejrs-kunstgalleri. Det og mange flere skøre, skæve – og vildt inspirerende påfund, er typisk for Kirstine Kirk. Alle sine skønne aktiviteter og faglige refleksioner over pædagogik, at være mor og sin interesse for kreativ og æstetisk udfoldelse med børn, deler hun på både Facebook og Instagram. **Inspiration fra hele verden** Og så elsker hun at rejse ud og besøge andre kul-turer, hvor hun indsamler idéer, lugte, smage og indtryk. Dem tager hun med sig hjem. Enten som skitser hun har tegnet, fotos hun har taget eller som konkrete genstande hun køber. Hjemme igen bearbejder hun indtrykkene og giver dem nyt liv, som hun deler i sine gallerier. ■

Følg Kirstine Kirk
– og bliv inspireret

På Instagram

På Facebook

SOCIALE MEDIER
De mange skøre og skæve påfund er typisk for Kirstine. Og alle hende skønne aktiviteter og faglige reflek-sioner over livet, deler hun gavmildt på de sociale medier.

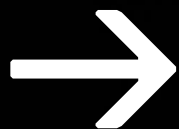
ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Af Christina Zamora Bugge, studerende VIA Pædagoguddannelsen

Æstetikken er klemmt og næsten glemt i pædagoguddannelsen

Det er en katastrofe, når mange kommende pædagoger slet ikke får erfaringer med æstetiske processer og mangler kreative metoder og tilgange i deres pædagogiske værktøjskasse. Det mener pædagogstuderende Christina Zamora Bugge, der tog et aktivt valg for at få mere æstetik ind i sin uddannelse.

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Tæppet bliver trukket for. Rummet er beklædt med sort stof og oplyst af spotlights. På gulve og vægge er fotografier af øjne klæbet op. Øjne, som beskueren intuitivt føler sig overvåget af. Fire døre, hvorpå bestemte symboler for anderledeshed er hængt op, afslutter rummet. Gennem højtalere høres lyden af hjertebanken, vejtrækning og sammenklippede udsagn fra fire forskellige stemmer. Beskueren opfordres til at gå tættere på, åbne dørene og kigge ind. Når døren åbnes, ser beskueren direkte ind i øjnene på en ukendt person med et synligt eller usynligt handicap. Og med ét bliver beskueren en aktiv og sansende del af en kunstinstallation. En installation, der sætter fokus på at skille sig ud og være anderledes på grund af handicap eller fordomme. For hvor længe må man stå og glo? Og er det okay ikke at tale med den, man kigger på?

Der bliver grinet og set skævt til idéer og forslag, der **involverer alternative og æstetiske formidlingsformer.**

Nye perspektiver på verden
Kunstinstallationen var et led i min afsluttende eksamen på valgmodulet 'Kreative udtryksformer', og diskuterede klassiske, pædagogiske problemstillinger på en æstetisk måde. Jeg deltog i valgmodulet på pædagoguddannelsen i Aarhus – selvom jeg egentlig er på uddannelsen i Randers. Og det var en fantastisk oplevelse. Jeg lærte at arbejde med nye, æstetiske og kreative udtryksformer – og fik viden om, hvorfor det æstetiske er så virknings-

fuldt og brugbart i pædagogisk arbejde. Jeg mødte andre studerende, der ligesom jeg selv, gerne vil udfordre sig selv og afprøve grænserne for at udtrykke sig. Desværre er det langt fra alle mine medstuderende på pædagoguddannelsen i Randers, der får de samme faglige oplevelser og udfordringer. Og dermed heller ikke vigtige, pædagogiske værktøjer og metoder, vi har brug for ude i praksis. Og det er intet mindre end en katastrofe!

Hvad er det æstetikken kan?
For æstetikken kan noget helt særligt i en pædagogisk sammenhæng – og den har mange ansigter og kan bringes i spil på mange måder og sammen med alle målgrupper. Æstetik handler om sansning – og sansning er den måde, vi udforsker og oplever verden på – alene og sammen. På den måde kan æstetikken være et samlingspunkt for fællesskabet, og æstetiske oplevelser kan være med til at skabe fællesskaber. Æstetikken udgør en kommu-

OM

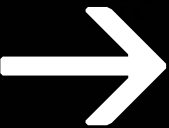
Christina Zamora Bugge
231638@via.dk

Studerende på VIA pædagoguddannelsen i Randers.

Christina uddanner sig i specialiseringen social/special og skriver pt. sit bachelorprojekt om professionel kærlighed.

Christina er optaget af pædagogisk filosofi og psykologi, neuropædagogik og æstetik.

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

KATASTROFE

“Jeg mener, det er katastrofalt at så få studerende får øje på æstetikken potentialer. Både i deres egen læreproces og i mødet med brugerne”.

nikations- eller udtryksform og fungerer som et redskab, der kan hjælpe forskellige målgrupper med at mediere og bearbejde indtryk og gøre dem til nye udtryk. Tænk blot på, hvordan man kan kommunikere og udtrykke sig gennem musik til og sammen med alle målgrupper. At man er sammen i et fællesskab om musik.

Akademisering skubber æstetikken ud i kulden

Som studerende kender vi ikke nok til, hvad æstetik indeholder og kan. Æstetikken er blevet usynlig – klemmt og glemt – i uddannelsen. Fra mit perspektiv skyldes det et stigende fokus på akademiske færdigheder. Opgaveskrivning og fremlæggelser med PowerPoints er hverdagen – og jeg har selv oplevet, at der bliver grinet og set skævt til idéer og forslag, der involverer alternative og æstetiske formidlingsformer. Det er et problem. For som stu-

derende får man ikke muligheden for at udvikle kompetencer inden for den æstetiske dimension, når det ikke er en tydelig del af dét, pædagoger skal lære. Tidligere var der klare aftryk af det æstetiske – fx i linjefag som musik og drama eller sundhed, krop og bevægelse. Men den stigende akademisering af uddannelsen har gjort, at det er sværere for den enkelte studerende at træne og blive udfordret på æstetiske færdigheder.

Det handler også om dannelse

Som studerende er jeg glad for, at jeg har stiftet bekendtskab med de æstetiske udtryksformer. Igennem det her, har jeg tilegnet mig et ekstra lag i min professionsidentitet og netop fået en række ekstra muligheder i min professionelle værktøjskasse. Arbejdet på valgmodulet i ‘Kreative udtryksformer’ har givet mig færdigheder og en sikkerhed i forhold til at sætte

aktiviteter i gang i praksis. Og så har jeg også øvet mig på at turde sætte mig selv på spil. For æstetik handler også om dannelse.

Det er ærgerligt, at der ikke er flere af mine medstuderende og kommende kolleger, der får udviklet en solid, faglig værktøjskasse, som de kan tage med sig videre, når de er færdiguddannede. Lad os sætte fokus på, hvordan æstetikken kan blive mere synlig og få mere plads i pædagoguddannelsen. Fx flere gruppeopgaver, der skal løses med et æstetisk udtryk, mere undervisning i de æstetiske fag som musik og drama, forud for valg af valgmoduler. Eller workshops med æstetisk afsæt. Og her har både undervisere – og i høj grad også de studerende – en opgave. Æstetikken må ikke blive klemmt og glemt i pædagoguddannelsen. ■

Stigende akademisering af uddannelsen har gjort, at **det er sværere for den enkelte studerende at træne og blive udfordret på æstetiske færdigheder.**

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Af Mette Boye Kirkeby, lektor Pædagoguddannelsen

"Studerende står fastere på deres professionelle fødder, når de får lov at dele sårbare fortællinger ..."

Robuste og omstillingsparate pædagoger er efterspurgt. Men måske mærker vi først styrken, når vi tør fortælle andre om det sårbare og uperfekte. For i de sårbare fortællinger bliver vi synlige for hinanden og for os selv. Og dermed i stand til at handle mere professionelt. Den erfaring har en stor gruppe pædagogstuderende gjort sig.

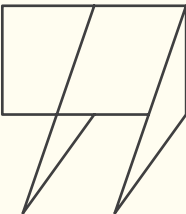
"Jeg har nydt, at fokus har været rettet mod os som studerende, og jeg synes, at det har bidraget til dannelse i uddannelsen på en rigtig fin måde. Det har været godt at komme på banen og blive bevidst om sin egen identitet i en pædagogisk kontekst." Denne er én blandt mange tilba-

gemeldinger på, hvordan det har været for pædagogstuderende at arbejde med såkaldte *sårbare fortællinger* i undervisningen på pædagoguddannelsen. Sårbare fortællinger er fortællinger om dét, der gør os usikre og utrygge i eksistentiel forstand. Om situationer, hvor vi

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Det kræver eksistentielt mod og dømmekraft at give udtryk for det sårbare og uperfekte.

på én og samme tid fremstår som uperfekte og autentiske deltagere i vores liv og dermed oplever og erkender nye sider af os selv. Det kan være fortællinger om følelsesmæssig glæde eller utilstrækkelighed, om svære samarbejdsrelationer eller uklare grænser mellem det professionelle og det private. Fælles for fortællingerne om det sårbare er, at fortællingens form tilbyder en ramme til at

bearbejde og forlige os med det svære – og en klar modtager at spejle indholdet i.

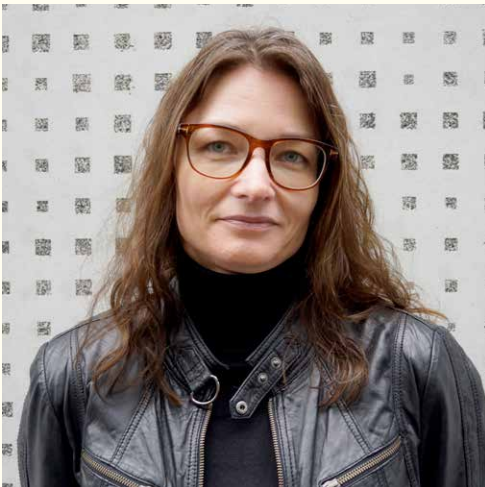
Følelsesmæssige udfordringer får æstetisk form

Som underviser på pædagoguddannelsen har jeg introduceret sårbare fortællinger som genre og metode. En metode som jeg især bringer i spil i forbindelse med særligt udfordrende overgangsperioder: Studiestart,

praktikforberedelse og praktikopsamling. For her er det en velkendt problematik, at de studerende føler sig fremmede overfor hinanden og oplever usikkerhed.

Ved bevidst og målrettet at arbejde med sårbare fortællinger, oplever de studerende imidlertid, hvordan en æstetisk formidling af pædagogiske og følelsesmæssige udfordringer kan styrke deres autonomi, fordi de får mulighed for at forlige sig med deres egen utilstrækkelighed. På samme måde kan arbejdet med den æstetiske genre skubbe til deres dømmekraft og skærpe deres blik for *andres* sårbarheder. Og styrke deres evne til at danne og forstå relationer.

De pædagogstuderendes erfaringer med sårbare fortællinger – fx om dilemmaer, ansvar eller vanskeligheder i løbet af et praktikforløb – bliver på den måde en ressource for dem. Både på studiet og i den

OM

Mette Boye Kirkeby
mevk@via.dk

Lektor på VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus med særlig fokus på pædagoguddannelsens grundfaglighed og skole-fritidsområdet.

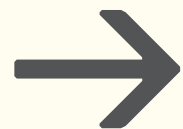
Mette er også tilknyttet FoU-programmet Professionsdidaktik, hvor hun arbejder med pædagogstuderendes dannelsesprocesser.

Derudover optaget af studie- og arbejdsrelateret trivsel, herunder (tvær-)professionel samarbeidskultur fx mellem pædagoger og lærere i folkeskolen.

Se videoen. Benjamin og René fik uventet udbytte af sårbare fortællinger.

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

pædagogiske praksis, de er på vej ud i.

Forudsætninger for at arbejde med sårbare fortællinger

Men det kræver eksistentielt mod og dømmekraft at give udtryk for det sårbare og ofte uperfekte, når man står ansigt til ansigt med andre. I samarbejde med forskellige hold på pædagoguddannelsen har jeg i undervisningen identificeret fire afgørende forudsætninger for, at vi kan arbejde med sårbare fortællinger. Og bruge de nye erkendelser i en professionel sammenhæng:

- Tillid
- Eksistentielt mod
- Dømmekraft
- Rollemodeller

Tillid betyder tiltro til nogen eller noget. At betro sig til nogen er imidlertid ikke kun ensbetydende med at gøre sig sårbare. For den, der fortæller, gør sig synlig og står ved sig

selv – vælger sig selv – og udviser dermed en form for *eksistentielt mod og risikovillighed*. For i selvudleveringen gør man sig afhængig af, at den anden formår at forvalte, anerkende og leve op til den tillid, der er vist. På den måde viser man både sig selv og den anden tillid. I undervisningen noterede jeg mig, hvordan de studerende på en meget åbenhjertig og tillidsfuld måde bragte nogle vanskelige og til tider barske oplevelser som præstationsangst, mobning, ensomhed og identitetstab på banen – erfaringer, som tydeligvis gjorde indtryk på de medstuderende, der lyttede med. Den danske teolog og filosof K. E. Løgstrup opfattede tillid som en spontan livsytring. Det vil sige en grundlæggende værdi, der på forhånd er tilstede imellem mennesker. En etisk forpligtelse og potentiel mulighed for kontakt, som kom til udtryk i undervisningens sårbare fortællinger – til trods for, at de

studerende ikke kendte hinanden særligt godt. Som udgangspunkt må en sårbare fortælling derfor opfattes som en sandfærdig og vedkommende historie. Og som en tillidserklæring, som modtagerne er i stand til at tage vare på. Også i en undervisningssituation, hvor meget andet også kan være på spil.

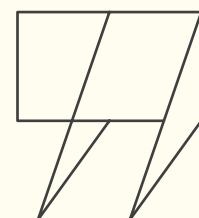
Det kræver dømmekraft

Sårbare fortællinger kan indeholde forskellige grader af ømtålelige emner og oplevelser og følger ikke nødvendigvis en standardiseret skabelon, som egner sig til alle situationer. De sårbare fortællinger er altså et

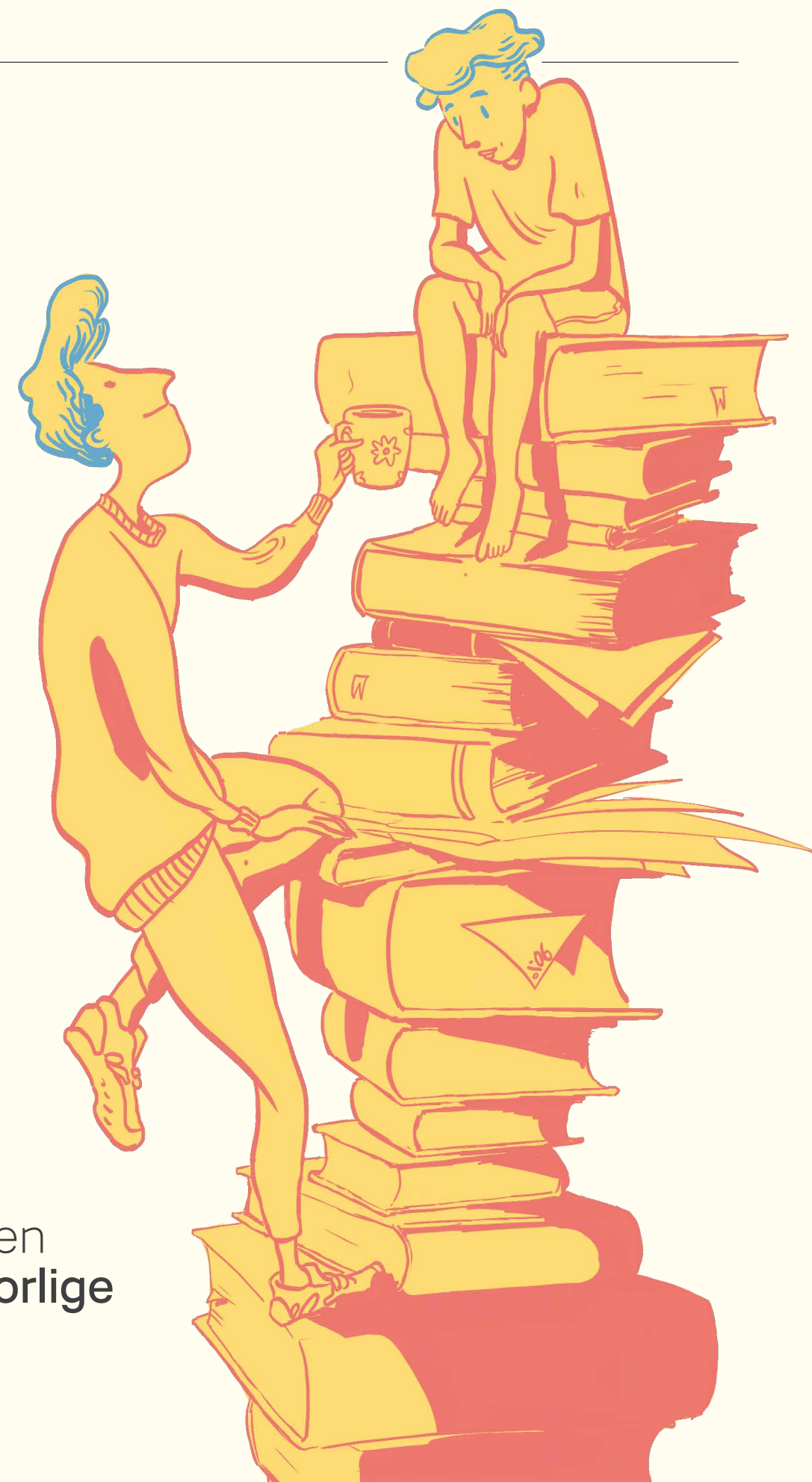
redskab, som bør bruges med omtanke. Ikke mindst i forhold til børn og unge.

Derfor er den tredje forudsætning for, at de sårbare fortællinger kan få plads og mening i undervisningen, eller i en anden pædagogisk praksis, vores evne til at udvise dømmekraft. For manglende dømmekraft, både fra afsender og tilhørere, kan skubbe til følelser som overmod eller medlidenhed og skabe problematiske situationer mellem fortæller og tilhørere.

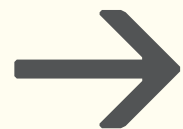
At eksponere sig selv i en sårbare fortælling, afhænger af fortællerstemme, kropssprog og indlevende tilhørere – og mindre af

Fortællingens form tilbyder en ramme **til at bearbejde og forlige os med det svære.**

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

indholdet. Det handler om, *hvor-*
dan jeg skal fortælle om min sår-
barhed og med hvilket *formål*?
Erfaringerne fra arbejdet med
sårbare fortællinger i undervis-
ningen har vist, at det kræver høj
grad af dømmekraft eller situati-
onsforømmelse både at for-
tælle og modtage en sårbar for-
tælling. Og at en skæv balance
mellem følelser og fornuft i vær-
ste fald kan føre til upassende
detaljer, tillidsbrud, manglende
åbenhed og uhensigtsmæssig
respons – måske endda til følel-
sen af tomhed. Fx hvis en sårbar
fortælling bliver modtaget ved,
at publikum identificerer sig
så meget med historien, at de
"overtager" den og selv kommer
i fokus ved at fortælle om deres
lignende erfaringer.
Derfor må den enkelte stude-
rende også hele tiden spørge
sig selv – 'hvordan bør jeg
reagere på mine medstude-
rendes fortællinger'? 'Skal jeg
svare med ord, dvælen eller en
bestemt mimik'?

Vær rollemodel

– gå foran og fortæl!

Det er min erfaring, at stu-
derende forbinder det med
respekt og inspiration, når jeg
som underviser bryder den
formelle ramme og italesæt-
ter min egen sårbarhed i en
fortælling. Når alle i rummet
får udfordret deres personlige
grænser med fortællingens
indhold – og vi i gensidighed
bevæger os ud på ukendt grund
– så bliver det tydeligt, hvordan
fortællingerne gør os synlige for
hinanden.

I den forbindelse taler jeg også
med de studerende om, at de
på samme måde har mulighed
for at fungere som fortællende
rollemodeller ude i praksis. De
går forrest, tjener som det gode
eksempel og udstikker den
rette kurs med deres egne sår-
bare fortællinger. For at det kan
lykkes, er det samtidig deres
opgave at få skabt en ramme
og et trygt rum, hvori det er
legitimt at udvise eksistentielt

mod til at udtrykke og dele sår-
bare fortællinger. De må derfor
overveje, hvor mange personer
der skal lytte til den enkelte
fortælling. Hvem, hvor og hvor
længe, det skal foregå.

Et opgør med robustheden

Når vi rammer balancen mellem
eksistentielt mod til at fortælle
og en fornemmelse for situati-
onen, der bliver fortalt – bliver
vi synlige for hinanden. Når vi
fortæller om episoder, hvor vi
oplever os selv som utilstræk-
kelige eller usikre, er kimen lagt
til at forene det individuelle
i den sårbare fortælling med
det almenmenneskelige. Og i
kølvandet følger fornyet styrke
og skønhedserfaringer, der kan
fungere som et modtræk til det
aktuelle og til tider unuance-
rede fokus på robusthed. Fra et
ideal om, at det enkelte men-
neske, i kraft af sin effektivitet,
omstillingsparathed og perfek-
tionisme, skal skille sig ud og
væk fra flokken – til at man i

stedet med accept og åbenhed
identificerer sig med flokken.
Arbejdet med de sårbare fort-
ællinger på pædagoguddannel-
sen viser imidlertid, at fortæl-
linger kan blive en kollektiv
øjeblik, der gør det muligt

for de studerende at blive syn-
lige, sanset og set af hinanden.
Eller med en af de studerendes
ord: "Jeg har oplevet, hvor tæt
man kan føle sig på et menne-
ske i en sårbar situation uden
at kende mennesket". ■

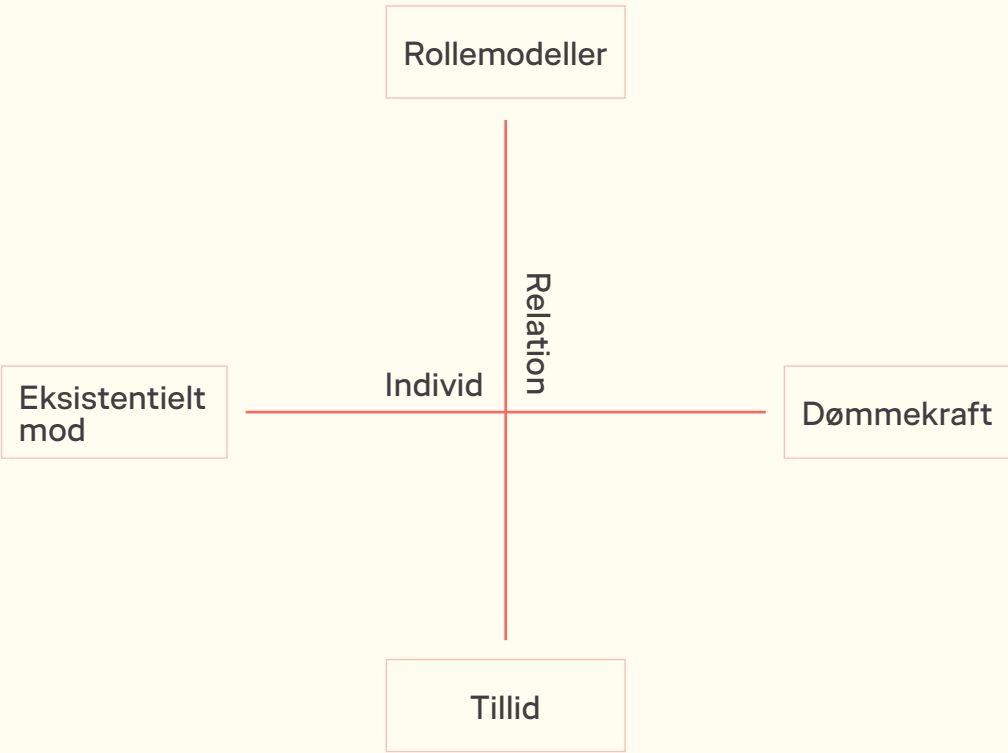

Hvad er en sårbar fortælling?

Hvordan rammesætter du sårbare fortællinger – og hvad er de vigtigste pejlemærker, hvis mødet mellem fortællingen og modtageren skal lykkes? Det giver modellen *Forudsætninger for sårbare fortællinger* et bud på.

En sårbar fortælling kan omfatte både positive og negative følelser. Og fortællingen indebærer altid en eksistentiel risikovillighed – fordi der er fare for, at fortælleren med eller i sin fortælling mister fx værdighed, kærlighed eller engagement. Det viser mit arbejde med pædagogstuderende.

Model hjælper med overblik og forståelse
Men den sårbare fortælling kan samtidig bruges som redskab til at fremme autonomi, dømmekraft og relationsdannelse hos de studerende, der er på vej ud i en professionel virkelighed. I modellen Forudsætninger for

sårbare fortællinger, som jeg har udviklet sammen med de pædagogstuderende, kan vi hente hjælp til at forstå og strukturere de sårbare fortællinger. På modellens horisontale individakse balancerer det eksistentielle mod til at fortælle og lytte med dømmekraft i forhold til, hvad der fortælles, og hvordan det fortalte modtages. På den vertikale akse i modellen – relationsaksen – kan vi aflæse, at legitimeringen af sårbare fortællinger sker i kraft af en troværdig rollemodel. En rollemodel, som gennem egne fortællinger udstikker en ramme for indehold og opbygning af fortællingen og skaber tillid hos modtageren.

Den sårbare fortællings karakteristika
Arbejdet med de sårbare fortællinger har vist, at genren ikke nødvendigvis følger en standardiseret fortælleskabelon, der egner sig til alle situationer og målgrupper. Og det er vigtigt at understrege, at fortællingens form – og måden der fortælles og lyttes på – er vigtigere end det konkrete indhold. Den sårbare fortælling rummer således en række karakteristika, der, sammen med modellen, kan være et hjælpsomt afsæt, hvis man ønsker at arbejde med genren. ■

- Den sårbare fortælling
- Har en jeg-fortæller, der giver stemme til en selvoplevet begivenhed, der har berørt og påvirket fortælleren.
 - Rummer et fængende anslag, der følges af sanselige beskrivelser
 - Fortælles i et personligt og troværdigt hverdagsprog
 - Er understøttet af et naturligt kropssprog
 - Har en afsender og modtager, der fortæller/lytter åbent og med situationsfornemmelse og undgår overeksponering, overdramatisering og selvscenesættelse.
 - Kan med fordel understøttes af stikord, som fortælleren har noteret på forhånd

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Af journalist Hanne Duus, VIA Kommunikation & Internationalisering, hd@via.dk

Fortællinger fra isbjerge

I teaterprojektet 'Fortællinger fra isbjerge' har danske og grønlandske studerende fokus på æstetiske læreprocesser. Det handler om at få kendskab til og inddrage udsatte borgere. Men sidegevinsten er, at de studerende udvikler idéer og lærer gennem deres krop og sanser.

Publikum sluses ind i et stort, hvidt teltlignende rum. På væggene vises film med billeder af storslået natur, byer og isbjerge – grønlandere og Kastrup Lufthavn. Et sammensurium af indtryk fra forskellige kulturer. Lydsiden er en blanding af larm fra lufthavnen, en flyvetur og et bankende hjerte. Og midt i det hele bevæger små figurer sig rundt imellem publikum og kigger nysgerrigt på alle. Det er 20 grønlandske studerende, der sammen med studerende fra VIAs pædagog-, social-

rådgiver- og diakonuddannelse, arbejder i et tværprofessionelt projekt 'Fortællinger fra isbjerge'. Et debatteater og en national konference om fremtidens Grønland set gennem fortællinger og kulturmøder. Ifølge Ole Bjørn Rasmussen, lektor ved VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus, handler det om, hvordan unge mennesker oplever kulturmødet mellem Danmark og Grønland. "Hvad ser de som styrkerne i et fremtidigt Grønland? Hvad er deres drømme for fremtiden? Og hvordan styrker vi dialogen

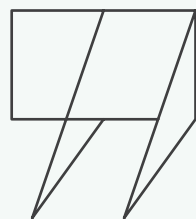

mellem unge grønlandere og danskere igennem nye fortællinger," forklarer Ole Bjørn Rasmussen.

Ganske enkelt klog læring

Omdrejningspunktet er æstetiske læreprocesser, hvor de studerende lærer med både krop og sanser. Og sammen udvikler idéerne til en forestilling – og prøver det af med det samme. "Duer – duer ikke? Det er ikke bare snak. Vi øver, vi gentager, vi mærker efter og vi rammes af det. Og så. SÅ er den der. Sådan skal det være. Det er en fantastisk måde at lære på. Vi reflekterer med følelser, med kroppen. Og så analyserer vi," siger Ole Bjørn Rasmussen og forklarer videre: "Alle ved, hvad det handler om, for vi danner fælles billeder. Her drejer det sig ikke om, hvad den

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Her drejer det sig ikke om, hvad den enkelte forestiller sig inde i sit eget hoved. Nej! **Alle ved, hvad det handler om. For de kan jo både se, høre og mærke det.**

enkelte forestiller sig inde i sit eget hoved. Nej! Alle ved, hvad det handler om. For de kan jo både se, høre og mærke det. Det er ganske enkelt klog og virkelighedsnær læring,” siger han. I projektet ”Fortællinger fra isbjerget” er det de grønlandske studerendes egne historier, der er udgangspunktet. Forestillingen er delt op i seks tableauer, som de studerende selv har udviklet ud fra deres egne oplevelser med kulturforskelle mellem den danske og den grønlandske kultur.

Bevidst pædagogisk strategi

Som en del af arbejdet med projektet skal de stu-

derende både forholde sig til teaterarbejdet og til det pædagogiske aspekt. Ifølge Klaus Rubin, lektor ved VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus, er det vigtigt, at de studerende, hele tiden holder sig for øje, hvordan de kan arbejde dramapædagogisk med forskellige målgrupper.

”I forestillingen har vi valgt, at samtlige deltagere skal være på scenen hele tiden. Med forskellige roller. Det er vigtigt, at alle er med hele tiden. Det er en helt bevidst pædagogisk strategi, så de studerende lærer, hvordan de kan aktivere og involvere en masse mennesker på én gang. Så alle er

med i aktiviteten,” siger Klaus Rubin og understreger, at det også er vigtigt, at scenografien og kostumerne er enkle. Fx har skuespillerne næsten altid kun deres eget tøj på. Og når man ikke optræder direkte på scenen, er man en del af publikum og får dermed en rolle, så man alligevel deltager.

Masser af undervisning og fællesskab

”Der er fx en scene med en pressekonference i Udlændinge og Integrationsministeriet. Her optræder ganske få af alle skuespillerne. Men de, der ikke direkte er på scenen, deltager som pressefolk og stiller spørgs-

BEVIDST STRATEGI

Den enkle scenografi og inddragelse af så mange deltagere som muligt er en væsentlig del af den dramapædagogiske ingrediens.

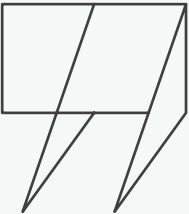
ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

ANVENDELIGT I PRAKSIS

Anni Friis Petersen og Christoffer Bruun Bech har begge deltaget i 'Fortællinger fra isbjerget'

Forestillingen er delt op i seks tableauer, som de studerende selv har udviklet **ud fra deres egne oplevelser med kulturforskelle mellem den danske og den grønlandske kultur.**

mål til ministeren – eller brummer deltagende,” forklarer Klaus Rubin. Han fremhæver desuden, at i arbejdet med teater lærer de studerende også, hvor vigtigt det er at være tilstede. “Vi har sgu brug dig. Du er en del af det her. Uden dig fungerer det ikke,” fremhæver Klaus Rubin og glæder sig over, at i en tid, hvor der er så megen debat og for få undervisningstimer på de videregående uddannelser, har de studerende, der deltager i 'Fortællinger fra isbjerget'. I hvert fald 50 undervisningstimer om ugen – og der er 100 procent fremmøde. “Hvis ikke de dukker op, bliver de taget af projektet. For her er alle lige vigtige. Alle afhænger af hinanden. De bliver forpligtet og bundet sammen af kollektivet,” siger Klaus Rubin. ■

Et særligt fokus på Grønland

Både Ole Bjørn Rasmussen og Klaus Rubin har altid haft et helt særligt blik for teater og socialpædagogisk arbejde på Grønland. De har blandt andet udviklet et særligt dramapædagogisk koncept – 'Working Lab Greenland', hvor de har uddannet grønlandske socialarbejdere til at arbejde dramapædagogisk med udsatte børn i Grønland. Så kendskabet til det grønlandske er stort og hjertet banker for Grønland.

Også i det tværprofessionelle undervisningsforløb har de to flere gange haft Grønland som omdrejningspunkt. Der har været fokus på fordomme, kulturforskelle – på at finde ind til den enkeltes egne styrker og ressourcer. Således også med 'Fortællinger fra isbjerget', hvor krumtappen igen er Grønland og kulturmødet med Danmark. ■

VI FOKUSERER PÅ RESSOURCER

Rubin og Ole Bjørn Rasmussen, lektorer ved VIA Pædagoguddannelsen, lærer de studerende at fokusere på menneskers ressourcer i stedet for deres svagheder.

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Af journalist Hanne Duus, VIA University College, hd@via.dk

KROP PÅ TEORIEN

I begyndelsen var Christoffer i tvivl om, hvorvidt det nu også var relevant for ham at deltage i undervisning med teater. Men han var nysgerrig – og igennem processen har han oplevet, hvordan teateret hjælper med at sætte praksis på teorien. Foto: Kristian Camilo Rasmussen

Den gode galskab – altid fokus på de udsatte

Klaus Rubin og Ole Bjørn Rasmussen, der begge er lektorer på VIA Pædagoguddannelsen, har i mange år arbejdet med debatskabende teater og socialpædagogik. Sammen med danske og grønlandske studerende, udsatte borgere fra forskellige miljøer og andre eksterne partnere, har de skabt en perlerække af spændende projekter om udsathed.

”Vi stiller skarpt på udsathed og kobler undervisningen med professionelle og med dem, det hele handler om – nemlig de socialt og psykisk udsatte mennesker. I teateret kommer de studerende tæt på forskellige grupper af udsatte. De mærker dem, de lærer, hvordan de tænker og føler, når de er sammen i de æstetiske proces-

ser. På den måde er de med til at give de udsatte en stemme ind i samfundet. Deltage i debatten om deres eget liv,” siger Klaus Rubin, lektor ved VIA Pædagoguddannelsen i Aarhus. I en årrække har han og hans kollega Ole Bjørn Rasmussen, ligeledes lektor ved VIA Pædagoguddannelsen, arbejdet

med debatskabende teater og dramapædagogiske metoder i socialpædagogisk arbejde. Både i Danmark og i Grønland.

Den gode galskab peger på ressourcer frem for mangler ‘Fortællinger fra isbjerget’ hører til kulturprojektet ‘Den gode galskab’. Et samarbejde mellem VIA, Aarhus Kommune

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

og De splittergale. Formålet er at give kunsten en ny rolle i det offentlige sociale arbejde. Sætte fokus på kulturelt marginaliserede grupper, afdække ressourcer hos mennesker, der lever på kanten, og udfordre og gentænke normalitetsbegrebet. "Målet er at udvide opfattelsen af og inddrage menneskers styrker. I stedet for altid at pege på mangler, lærer vi de studerende at få øje på ressourcerne hos mennesker på kanten. Og at anerkende deres værdi. Til gavn for både den enkelte og for fællesskabet," siger Ole Bjørn Rasmussen.

Vi arbejder sammen med eksperterne

Han forklarer videre, at der er tale om et tæt samarbejde mellem de studerende og eksperterne på området. I et sådan undervisningsforløb læser de studerende selvfølgeaglit-teratur om de emner, de skal arbejde med. Det kan handle

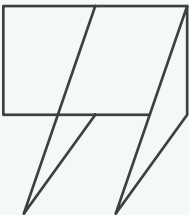
om psykisk syge eller det kan være rapporter, der giver et billede af udsatte grønlandere, der bor i Danmark. "Men den væsentligste kendskab får de studerende ved at arbejde sammen med de marginaliserede borgere. Det kan fx være psykisk syge, der fortæller, hvordan det er at være paranoid eller skizofren. Eller grønlandere, der fortæller, hvordan de møder fordomme i deres hverdag. Vi vil lære de studerende,

hvordan de kan vende skuden sammen med udsatte mennesker. Og ikke, som det ofte sker, lede efter fejl og mangler.," siger Ole Bjørn Rasmussen.

Vi afprøver det i virkeligheden

Ane Mina Goliathsen, der er leder af den decentrale pædagoguddannelse i Nuuk, er med i projektet for anden gang. Hun er kommet til VIA i Aarhus sammen med 20 grønlandske pædagogstuderende.

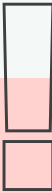
"Jeg synes, det er rigtig godt for vores studerende. De udvikler sig hurtigt – både personligt og fagligt. Det bliver tydeligt, hvordan de finder frem til styrker og ressourcer hos sig selv. Som de ikke vidste, at de havde. Og som de skal hjem og bruge i deres pædagogiske arbejde," siger Ane Mina Goliathsen. For seminariet i Nuuk ligger lige ved siden af Kofoeds Skole, og her vil de grønlandske studerende prøve at lave et projekt med udgangspunkt i erfaringerne fra 'Fortællinger fra isbjerget' sammen med brugerne der. ■

I stedet for altid at pege på mangler, lærer vi de studerende **at få øje på ressourcerne hos mennesker på kanten. Og at anerkende deres værdi.**

Læs mere

- Den gode galskab
- Fortællinger fra isbjerget

ÆSTETIKKENS PLADS I PÆDAGOGUDDANNELSEN

Af Mette Boye Kirkeby, lektor Pædagoguddannelsen

Teateret giver mange muligheder for læring

Både Christoffer og Annie, studerende på VIA, har deltaget i "Fortællinger fra isbjerget". Det er der kommet god og anderledes læring ud af.

Christoffer Bruun Beck læser til socialrådgiver på VIA. Sammen med Anni Friis Pedersen, der læser til pædagog, har han deltaget i et tværprofessionelt undervisningsforløb, hvor teater er koblet sammen med en konference om samme emne. I begyndelsen var Christoffer i tvivl om, det nu også var relevant for ham at deltage i undervisning med teater. Men det lød tiltrækkende. Og så var der jo konferencedelen. Den passede til hans socialrådgiverfaglighed. "Det er selvfølgelig relevant for en socialrådgiver at finde frem til sociale problemer og få dem sat på dagsordenen. Og emnet med kulturforskelle er jo også

yderst relevant for os. Det var mere det der teater, der var lidt uldent. Men jeg sprang på. Og tak for det," siger Christoffer.

Vi lærer af at være i kaos

Anni har også været en del af projektet. Hun læser til pædagog og så straks relevansen i projektet.

"Det er en fed måde at få noget praksiserfaring på. Og teater er virkelig relevant for pædagoger. Vi lærer, hvordan vi får andre i gang med at lave noget. Og som pædagog skal vi kunne være i det kaos, teaterarbejdet også er. Her findes ikke noget korrekt facit," siger Anni og forklarer, at de studerende lærer

imens de arbejder. De undersøger, mærker efter, prøver igen. "Ind imellem river vi os i håret og alt ser umuligt ud. Men vi skal finde en løsning. Ellers bliver teaterstykket ikke til noget. Jeg er ikke i tvivl om, at det er en meget vigtig kompetence for pædagoger, der skal støtte og udvikle andre mennesker. Det gælder både socialt udsatte, handicappede og børn, der er i gang med at udvikle sig," siger Anni.

Teater er bare en proces

Ifølge Christoffer er teater blot en proces på lige fod med andre metoder. I teateret bliver det blot meget hurtigt tydeligt,

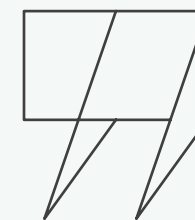
hvad der fungerer og hvad der ikke gør. Fordi der ligger handling bag.

"Vi afprøver tingene med det samme. Og duer det. Så er det fedt. Fungerer det ikke. Så – ud med det. Det er meget mere anvendeligt i flere sammenhænge end en masse teorier," siger Christoffer.

Anni supplerer og siger:

"Fx på personalemøder. Vi kan snakke tingene til døde, fordi noget bare lyder rigtig godt. Men fungerer det i virkeligheden? Her kan vi bruge teateret eller rollespil til at prøve det af. Og så – hovsa – det virker! Det kan vi godt arbejde videre med," siger Anni og smiler".

Som pædagog skal vi kunne være i det kaos, teaterarbejdet også er.

Christoffer griber idéen og fortsætter:

"Eller, hvis vi fx skal lægge planer i en kommune, men ikke ved, om det kommer til at fungere, når det skal omsættes til virkelighed. Så kan vi prøve med teater. Så ser vi med det samme om det fungerer eller ej. Det er en fantastisk læreproces," siger Christoffer, der også er blevet opmærksom på, hvor vigtigt viden om kropssprog er i relationer til andre mennesker. Det er også en gevinst i teaterarbejdet. ■